

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÂŞIK DERYÂMI'NİN ŞİİRLERİNDE
TÜRK HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ercan DEMİRCİ**

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Halk Bilimi**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erol EROĞLU

EYLÜL-2011

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÂŞIK DERYÂMI'NIN ŞİİRLERİNDE
TÜRK HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ercan DEMİRCİ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Halk Bilimi

Bu tez 19/09/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Bayram Ali KAYA

Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN

Yrd. Doç. Dr. Erol EROĞLU

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ercan DEMİRCİ

19/09/2011

ÖNSÖZ

Halk bilimi gibi birçok disiplinle ilişkisi olan bir dalda tez hazırlamanın zorluklarına karşın, kendisini çocukluk yıllarımdan tanıdığım bir ozanı konu edinmek de bir o kadar mutluluk nedeniydi. Âşık Deryâmi hakkında çalışırken ve onun yazdıklarını ve yaşadıklarını okurken bir kez daha çocukluk yıllarıma seyahat etmenin keyfini yaşamış oldum.

Şavşatlı Âşık Deryâmi'nin eserlerinde yer alan Türk halk kültürü öğeleri çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Bu ana konu etrafında ozanın hayatını, eserlerini ve duygu dünyasını da incelemeye çalıştık.

Şiirlerinde yer alan halk kültürü öğelerinden; deyimler, atasözleri ve yerel söyleyişler üzerinde durduk. Yine Deryâmi şiirlerinin üslup ve biçim özelliklerine yer verdik. Bunların yanı sıra âşıklık geleneğinde yer alan ve şairin de kullandığı tarzlar incelenmiş olup; yer yer eserlerinden örnekler de verilmiştir. Şiirlerini hangi inanç atmosferinde oluşturduğu, içine doğduğu kültürün ve yaşadığı coğrafyanın onun şiirine etkileri de bu çalışmada yer almaktadır.

Âşıklık geleneğinin yaşatılmasında, çalışmamızın bir nebze de olsa katkısı olursa kendimi bahtiyar sayacağım. Ders dönemlerinde bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım saygıdeğer hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca bu çalışmanın hazırlanmasındaki değerli katkılarından dolayı Doç.Dr. Bayram Ali Kaya'ya ve danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Erol EROĞLU'na da teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ortak imgelere, ortak inançlara ve ortak çağrışımlara sahip olduğum Âşık Deryâmi'yi saygı ve rahmetle anıyorum

Ercan DEMİRCİ
19/09/2011

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ÂŞİK DERYÂMI'NİN HAYATI	3
BÖLÜM 2: ÂŞİK DERYÂMI'NİN ŞİİRLERİ	10
2.1. Dil ve Üslup Özellikleri	10
2.1.1. İkilemeler	12
2.2. Biçim Özellikleri.....	13
2.3. Nazım Şekilleri	17
2.3.1 Nazireler-İthaflar.....	17
2.3.2. Muammalar	23
2.3.3. Maniler	24
2.3.4. Atışmalar	24
2.3.5. Dudak Değmez (Leb Değmez)	26
BÖLÜM 3: ÂŞİK DERYÂMI'NİN ŞİİRLERİNDE KLÂSİK ŞİİR UNSURLARI	28
3.1. Gül ve Bülbül	28
3.2. Aşk	29
BÖLÜM 4: ŞİİR TÜRLERİ	31
4.1.Kahramanlık Şiirleri.....	31
4.2. Şathiyeler.....	32
4.3. Hicivler.....	33
BÖLÜM 5: ÂŞİK DERYÂMI'NİN ŞİİRLERİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI	38
5.1. Masal ve Hikâye Motifleri	38

5.2. Giyim-Kuşam.....	38
5.3. Meslekler.....	39
5.4. Akrabalık Adları.....	40
5.5. Yer Adları	41
5.6. Bitkiler-Çiçekler.....	42
5.7. Müzik Âletleri	42
5.8. Dinî Unsurlar-İnançlar	43
5.8.1. Dua-Beddua	45
BÖLÜM 6: KALIPLAŞMIŞ SÖZLER	46
6.1. Deyimler.....	46
6.2. Atasözleri	52
6.3. Yerel İfadeler-Söyleyişler	55
BÖLÜM 7: TARİHÎ, EFSANEVÎ VE GERÇEK KİŞİLER.....	59
7.1. Tarihî, Efsanevî Kişiler	59
7.2. Gerçek Kişiler	59
7.2.1. Şairler ve Ozanlar.....	59
7.3. Tablolar	60
SONUÇ.....	68
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	80

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Yiyecek/İçecek Adları	60
Tablo 2: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Giyim/Kuşam Adları.....	60
Tablo 3: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Hastalık ve İlaç Adları	60
Tablo 4: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Hayvan Adları.....	60
Tablo 5: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Meslek Adları.....	61
Tablo 6: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Çiçek ve Bitki Adları	61
Tablo 7: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Eşya Adları	61
Tablo 8: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Yer Adları	62
Tablo 9: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Akrabalık Adları	62
Tablo 10: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Şair ve Ozan Adları.....	62
Tablo 11: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Özel Adlar.....	62
Tablo 12: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Deyimler	63
Tablo 13: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Atasözleri	63
Tablo 14: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Yerel İfadeler, Söyleyişler	64
Tablo 15: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Geçen Argo Kelimeler	64
Tablo 16: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde En Çok Kullandığı Kelimeler	65
Tablo 17: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Dinsel Motifler	66
Tablo 18: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Masal Motifleri	66
Tablo 19: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Dua ve Beddua.....	66
Tablo 20: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Etnik kimlikler	67
Tablo 21: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Müzik Aletleri.....	67

Tezin Başlığı: Âşık Deryâmi'nin Şiirlerindeki Türk Halk Kültürü Unsurları

Tezin Yazarı: Ercan DEMİRCİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erol EROĞLU

Kabul Tarihi: 19/09/2011

Sayfa Sayısı: iii(ön kısım)+69 (tez)+12 (ekler)

Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Bilimdalı: Halk Bilimi

Âşık Deryâmi 20.yüzyıl âşık edebiyatının temsilcilerinden biridir. Selefî ve çağdaşı diğer ozanlar gibi halkın içinden çıkmış ve tabii olarak halk kültürüyle yoğrulmuştur. Bundan dolayıdır ki Deryâmi'nin şiirlerinde halk kültürü öğeleri yoğun olarak yer alır. Ne var ki, Deryâmi de çoğu değerlerimiz gibi ihmal edilmiş ve sağlığında hak ettiği ilgiyi görememiştir.

Bu çalışma, Âşık Deryâmi'nin şiirlerinde yer alan halk kültürü öğelerini inceleme amacı taşımasının yanısıra halk edebiyatının ve halk kültürünün çok önemli bir parçası olan âşıklık geleneğinin gelecek kuşaklara aktarılması amacını da taşımaktadır. Çalışmada bu amaç çerçevesinde; Şavşatlı Âşık Deryâmi'nin hayatı, eserleri ve eserlerinde yer alan halk bilimi unsurlarının incelenmesine yer verilmiştir. Ayrıca Âşık Deryâmi'nin yaşadığı hayatın zorluklarını ve bu zorluklar içerisinde kendisini şiirle var etme savaşının dramatik öyküsü ele alındı. Ve kendisi hakkında anlatılanlara yer verildi.

Hakkında yazılan tek kitap büyük bir titizlikle tarandı. Kitapta yer alan atasözleri, deyimler, yer adları, özel isimler, bitki adları, eşyalar, elbiseler, yiyecek ve içecekler, yerel söyleyişler, inançlar, hayvanlar, meslekler, etnik kimlikler, halk şairi ve ozanları, tarihi kişilikler, argo, dualar-beddualar, dinsel motifler, akrabalıklar, yer adları, müzik aletleri, masal motifleri, hastalıklar, ilaçlar vs.. teker teker yazıldı. Ayrıca Deryâmi'nin en çok kullanıldığı tespit edilen ve hem divan edebiyatının hem de halk edebiyatının vazgeçilmez iki mazmunu "gül" ve "bülbul" sözcükleri sayfa ve mısra numaralarıyla birlikte yazıldı. Yukarıdaki veriler çalışmanın sonunda bir tablo olarak da gösterildi.

Bu çalışmada ağırlıklı olarak Deryâmi'nin şiirlerinde yer alan halk kültürü unsurları (atasözleri, deyimler, yerel söyleyişler, inançlar vb.) incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Deryâmi, Halk Kültürü, Atasözü, Deyim, Gül

Title of the Thesis: The Elements of Turkish Folk Culture of Aşık Deryami's Poems

Author: Ercan DEMİRCİ

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Erol EROĞLU

Date: 19/09/2011

Nu. of pages:iii(pre text)+69(main body)+12(app.)

Department: Türk Dili ve Edebiyatı

Subfield: Halk Bilimi

Aşık Deryami is one of the representatives of minstrel literature of the 20th century. Like his predecessor and contemporary minstrels, he lived as a member of ordinary people, and naturally, grew up with folk culture. This is why the elements of folk culture are intensely seen in his works. However, like most of our values, Deryami was neglected and did not draw enough interest in his life.

This study aims to study the elements of folk culture in Minstrel Deryami's poems as well as to carry the minstrel tradition which is an important part of folk literature and folk culture to next generations. Within the framework of this goal; Minstrel Deryami's life, works and the analysis of the elements of folklore in his works are included in our study. Also the difficulties of Deryami's life and the dramatic struggle of his existing himself in these difficulties with the help of poetry are discussed. And also we wrote about what was said about him.

The only book written about him has been scanned with great care. The partaking proverbs, idioms, place names, proper names, names of plants, furnishings, clothings, food and beverages, local sayings, beliefs, animals, occupations, ethnicities, folk poets and minstrels, historical personalities, slangs, prayers-curses, religious motives, family relationships, musical instruments, fairy-tale motives, diseases, medications, etc. in the book are written one by one. "Rose" and "nightingale" which are the indispensable words for both divan literature and folk literature and which Deryami used most are written with the page and verse numbers. The datas above are also shown in a table at the end of the study.

The elements of folk culture (proverbs, idioms, local sayings, beliefs etc.) in Deryami's poetry are mainly examined in this study.

Keywords: Deryami, Folk Culture, Proverbs, Idioms, Roses,

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Şavşatlı Âşık Deryâmi'nin eserlerinde yer alan Türk halk kültürü öğeleri çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Bu ana konu etrafında ozanın hayatı, eserleri ve duygu dünyası da incelendi.

Eserlerinde yer alan halk kültürü öğelerinden; deyimler, atasözleri ve yerel söyleyişler üzerinde özellikle durulmuştur. Yine Deryâmi şiirlerinin üslup ve biçim özelliklerine yer verilmiştir. Âşıklık geleneğinde yer alan ve şairin de kullandığı tarzlar incelenmiş olup; yer yer eserlerinden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın Amacı

Âşık Deryâmi'yi yeni kuşaklarla tanıtmak ve Türk halk kültürünün yaşatılması yönündeki çabalara katkı sağlamak.

Ayrıca, sağlığında hak ettiği ilgiyi görmediği düşünülen Âşık Deryâmi gibi değerlere olan vefa borcunu ödemek.

Kapsam ve Sınırlar

Çalışma; Deryâmi hakkında 1987 yılında “Âşık Deryâmi, Hayatı ve Eserleri” adıyla Halil AÇIKGÖZ tarafından yazılan ve HAGEM(Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Merkezi) tarafından hazırlanan “Gülme Zarıma” (1990) adıyla yayınlanan iki eserle sınırlıdır. Açıkgöz'ün eser HAGEM tarafından yayınlanan eserden daha kapsamlı olduğu için çalışmanın ana eksenini bu eser üzerine kurulmuştur.

Ozanın hayatından kısa kesitler; hakkında yazılan ve söylenenlerden özet alıntılar; eserlerinde yer alan deyimler, atasözleri, yerel ifadeler, eşya adları, bitki ve hayvan isimleri, hastalık ve ilaçlar, dinsel öğeler, masal motifleri, müzik aletleri, etnik kimlikler, giysiler, argo kullanımlar, şairler ve ozanlar tablolar halinde gösterilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada ağırlıklı olarak yazılı kaynaklardan yararlanıldı. Ayrıca halk kültürü ile ilgili alan araştırması, gözlem, görüşme ve kaynak kişiden yararlanma yöntemlerine başvuruldu.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde Deryâmi ile birlikte bizzat bulunmuş, onun şiirlerini kendisinden dinlemiş ve ortak anılar paylaşmış kişilerden yararlanılmıştır. Ozan'ın birinci derecede yakınlarının elinde bulunan resimlere ulaşılmış ve bunların çalışmaya dahil edilmesi sağlanmıştır.

Yine Ozan'ın birinci derece yakınlarının internet ortamında paylaştıkları resim ve ses kayıtlarından da yararlanılmıştır.

BÖLÜM 1: ÂŞIK DERYÂMI'NİN HAYATI

1926 yılında Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı, eski adı Samcel olan Armutlu köyünde doğdu. Doğduğu köy daha sonraları Şavşat merkez sınırları içinde bir mahalleye dönüşmüştür. Asıl adı Dursun Ali Erdoğan'dır. Ahıska Türklerindedir. Deryâdan mülhem olan Deryâmi mahlasını, ustası Âşık Huzûri'den aldı.

O yıllarda Kars, Erzurum ve Ardahan yörelerinde olduğu gibi Artvin'de ve özellikle de Âşık Deryâmi'nin doğum yeri olan Şavşat'ta da âşıklık geleneği usta-çırak ilişkisi bağlamında yaşatıla gelmekteydi. Bu sebeptendir ki Deryâmi, âşıklık geleneğini küçük yaşlarda öğrendi. Yöresine gelip giden birçok âşığı dinleyerek bu kadim geleneğe ilgi duymaya başladı. Şiirle, halk hikayeleriyle ve bağlamayla tanıştı. Civarda yaşayan âşıklardan feyz aldı. Ancak ustası olarak kabul ettiği Âşık Huzûri'nin kendisi üzerindeki etkisi öteki âşıklardan hayli farklı ve kalıcı oldu.

Deryâmi'yi keşfeden ve onu geleneğe kazandıran kişi ise, ilçede avukatlık yapan ve kendisi de bir edebiyat erbabı olan Abdülmecit Tokdemir'dir. Şavşat'taki bürosunda zaman zaman küçük Dursun Ali'nin şiirlerini dinlerdi. Gel zaman git zaman yörenin ünlü ozanları gelir bir gün yazıhaneye. Çalıp söylerlerken, bir ara, A.Mecit Tokdemir Dursun Ali'yi yazıhaneye çağırır.

Genç Dursun Ali Erdoğan için bireysel tarihinin kırılma ve kader anı yaşanmaktadır. Yazıhaneye gelir ve çalıp söyler huzurdakilere. Oradakiler yörenin en şöhretli âşıklarıdır. Genç Dursun'un doğaçlama söyleyişine hayran olan Âşık Huzuri: 'Derya gibisin evlat. Senin mahlasın bundan sonra Deryâmi olsun der.' Oradakiler de geleneğe uyararak "adın mübarek olsun" diye dualar ederler ve böylece bu kadim halk geleneğine bir nefer daha katılmış olur.

Âşıklık geleneğinin olmazsa olmazı "bâde içme" halini Âşık Deryâmi de yaşamıştır. 20'li yaşlarının başında gördüğü bir rüyada -ki bu yaşlar kara sevdaya tutulduğu yaşlardır- gökyüzünden gelen bir ışık huzmesinin içine dolduğunu ve o esnada bâde içip aşka düştükten sonra şiir yazmaya başladığını söyleyen Âşık Deryâmi, bu dönemin ardından da bağlama çalmayı öğrendi.

1940'lı yılların başında, 19-20 yaşlarındayken bir kara sevdaya tutulur. Dünya, ikinci büyük savaşını yaşarken, genç Deryâmi'nin ruhunda da kasırgalar esiyordu. Tıpkı

masallardaki gibi, sevilen kız varlıklı seven delikanlı yoksul mu yoksul. Ve onun aşık olma süreci de böylece başlamış olur. Bu ilk sevgilisine kavuşamadığı için olsa gerek, daha sonra yüreğini titrettiğini düşündüğü bütün kadınlarda hep o ilk sevgilisinin bir yanını bulduğunu düşünmüştür. Deryâmi çok kadınlar sevdi. Bir çoğunu hep o ilk sevgilisine benzediği için sevdi. Ama mutluluğu bir türlü bulamadı. Bu yüzden hırçındı. Belki de bu yüzden şiirlerinde sıkça vurgu yaptığı kadere ve feleğe küskündü. İç dünyasında kopan fırtınaları dindirmek için alıp başını uzaklara giderdi. Köy köy kasaba kasaba gezerdi. Ve yine aynen masallarda yer aldığı gibi, çeşme başında gördüğü ve ilk sevgilisine benzettiği kızları yiğitçe ve ozanca babalarından isterdi.

Yürek yangının söndürebilecek yegane şeyin saz/bağlama olduğuna karar vermişti. Ancak bir problem vardı. Deryâmi'nin bir bağlamaya sahip olacak geliri yoktu .1950'li yılların başlarında Şavşat'ın Köprüyaka köyünde ikamet eden Osman Ustay'a gitmeye karar verir. Osman Usta hem saz imalatı yapan bir sanatkar hem de yörede Gılmani mahlasıyla şiirler söyleyen birisidir. O sıralar Osman Usta'nın elinde kendi sazından başka bir saz da yoktur. Deryâmi, Osman Usta'ya ne söyler, hangi derelerden su getirir bilinmez. Fakat rivayet o ki; Deryâmi Gılmani'yi bir şekilde ikna eder ve elindeki son bağlamayı alır. Bu, Deryami'nin o yaşına kadar sahip olduğu tek ve en sahici sazdır. Ondan evvel kırık dökük sazları kendi kendine onarıp çalmaya çalıştığı söylenir. İşte bu gerçek sazla birlikte Deryâmi aşık meclislerinde sıkça görülmeye ve takdir toplamaya başlar. Bir yandan köy ve tarım işleriyle uğraşarak geçimin sağlamaya çalışırken, bir yandan da köy köy, kasaba kasaba gezerek geleneğin içinde yoğrulmaya başlar.

Yüreğinde sevdası, elinde sazı ile ozanlık yolculuğuna devam eder. Deryâmi'nin gönlü çağıl çağıl akan nehirler gibidir. Doğaçlama konusunda tam bir yeteneğe sahiptir. Okuma yazma konusunda çok yeterli olmadığı için irticalen söylediği şiirlerin çoğunu kaydetme imkanına sahip olamamıştır. Çok yavaş yazdığı için de etkilendiği durumlar, nesnelere, kişilerle ilgili doğaçlama söylediği şiirleri yazmaktan hep imtina etmiştir. Halil Açıkgöz'ün ifadesine göre Deryâmi bu konuda şöyle der: “Bende şiir bin doğar, kalemi elime aldığımda yüze iner. Yazmağa başladığımda ise bu ona iner.”(Halil Açıkgöz 1987).

1950 yılında 26 yaşındayken Erzurum'da yapılan bir yarışmada birincilik aldı. Deryâmi adı artık dillerde pelesenk olmaya başlamıştı. Aldığı bu birincilikten sonra, kendi söz gücünün farkına varmaya ve şiire daha fazla ilgi duymaya başladı.

Yaşadığı yörede geçinmek kolay değildi. Tabiat şartları zordu. Yoksulluk neredeyse hemen herkesin babadan oğula devrettiği yegane mirastı. Yine de maişet kaygısı taşımaz da, bazen bir Ömer Hayyam bazen bir İmam-ı Azam olurdu. Güçlü bir inanca sahipti. Naif bir yapısı olmasına karşın hayatın zorluklarını gülümseyerek ve gülümseterek göğüslerdi. Muzip olduğu kadar da ciddiyet sahibi biriydi. Mizah zevki yüksekti ve çevresine pozitif enerji saçan bir insandı. Onu büyük bir hiciv ustası yapan şey de, bir sarkaç gibi bir uçtan bir uca gidip gelen duygularıydı.

Tıpkı atası mazlum Ahıskalılar gibi seyyar/göçebe yaşadı. Oradan oraya savruldu. uzun yıllar seyyar satıcılık yaparak geçimini sağladı. Yaşadığı şartlar onu hayatın kıyısına savurdukça, kimseden sözünü sakınmadı. Kimseye eyvallahı yoktu. Gözü karaydı. Sözünün eriydi.

Ne var ki Deryâmi gerçekten bahtsız bir adamdır. Şavşat'ta maddi anlamda tutunamayacağını farkederek. 1953 yılına gelindiğinde beşinci ve son evliliğini yapar . Bu evliliklerinden toplam beş çocuğu olur. Bu çocuklarının nafakasını temin etmek için türlü işlerde çalışır. Dolmuşçuluk yapar bir zaman. Gece gündüz demeden Ardahan-Şavşat arasında yolcu taşır. Deryâmi'nin nasıl bir ruh hali içinde olduğunu anlamak ve onun mizacına ilişkin bazı ipuçlarını görmek için o sıralarda Deryâmi'yle yaşadığı bir anıyı Emekli öğretmen Nizamettin İlhan'ın ağzından dinleyelim:

“Yetmişli yılların başı idi. Ankara'dan Şavşat'a Erzurum üzerinden geliyorum. Otobüsteki bir yüzbaşının sürekli Artvin lafını telafuz ettiğini fark ettim. Yaklaştım. Tanıştım. Şavşat askerlik şubesine tayin olmuş. Merak ediyor. Eşi hiç razı değil..Neden emekli olmadın diye söylenip duruyor. Çok şeyler anlattım ama tatmin olmadılar. Birlikte Ardahan'a geldik. Garajda rastlayan Şavşatlılara da sordu ,”Şavşat nasıl yer” diye... Herkes “havası iyi, suyu iyi” dediler.O da “ben hava su istemiyorum. Hava su dağ başında olur” dedi. Başka diyecek bulamadık. O anda sanayi kuracak halimiz yoktu.Yıllardır kurmayanlar utansın. Şavşat Halk Eğitim Müdürü Seyfettin Bey oradaydı. "Komutanım" dedi "Şavşat öyle bir yer ki; gelen ağlar, giden ağlar. Bir de giderken görüşürüz" dedi.

Şavşat'a gidecek araba sorduk Yok dediler. Ancak Deryâmi buralardadır belki gider . Diyenler oldu. Bulduk Deryamiyi. Pek niyeti yoktu. Rica minnet razı ettik. Ardahandan ayrılalı on dakika olmuştu. Deryâmi "eyvah "dedi. "Ne oldu" dedik "Benzinim yetmez "dedi. Yol üzerinde hiçbir yerde benzinci yoktu. "Dönüp alalım" dedik. "Hayır uğurumdan dönmem"dedi. Bir müddet gittik. Arabanın önünden dumanlar yükseldi. "Motor yanıyor" deyip atladı. İndik. Kaportayı açtık. Dumandan hiçbir şey görünmüyordu. Yan tarafta bir çay akıyordu. Deryami , yüzbaşının oğlunun çayın kenarından çim koparmasını istedi. Çocuk anlamadı. Tarif edince anladı . Çocuk dereye iner inmez suya düştü. Anası feryatlar etti. Çocuğu çıkardık. Deryami kendisi indi, çimleri koparıp koparıp getirdi. Motora yapıştırdı. Motoru böyle soğuttu. Yola devam ettik,.

Dağın yamacına dikilince araba istop etti. "Benzin geri gittiği için araba istop etti" dedi. Yüzbaşı ile beni indirdi. "Dayanın arabayı geri çevireceğim. O zaman araba çalışır" dedi. Biz indik . ileri geri iterek arabayı geri döndürdük. Gitti aşağıdan döndü. Geldi yanımızdan geçti. "Siz yürüyün tepede binersiniz" dedi. İkimizde yüz on kilonun üzerindeyiz rampa yukarı nefes nefese kaldık. Ter tırnağımızdan çıktı. Tepede bindik. Yüzbaşının eşinin ağzı durmuyordu. "Nerden getirdin beni buralara....Neden emekli olmadın...."

Ardahanlıların yaylalarından geçiyoruz.Sığırları ağıla götürüyorlar. Her sığırın paşinde bir kişi var. Düşen gübreyi alıp tezek yapıyorlar.Yüzbaşı" bunlar ne yapıyor" diye sordu, anlattık. Kollar yarıya kadar hayvan gübresi olmuştu. Akşama o elleriyle yemek yiyeceklerini söyleyince komutan kükredi. "bizim Ankaradaki beyleri getirip bu durumu göstereceksin" dedi. "Onlar çok iyi biliyor da bilmemezlikten geliyorlar", dedi Deryâmi.

Sürekli Deryâmi babaya bakıyordum. Köy odalarındaki sazlı sözlü söyleşilerini, atışmalarını... Siz küçüksünüz diye odaya sokmayan yaşlıları hatırlıyorum. Canlı bir tarihin bir halk ozanının geleceğin Pir Sultanının yanında oturduğumu düşünüyordum. Sakalını merak ettim . "Hacca mı gittin" dedim. "Evet" dedi. Ozan, hacı ve şoför Deryâmi Baba.

İkibin altıyüz rakımlı Sahara dağına aştık. Şavşat görüldü. Biz bile ürperdik!. Kaldıkları onlar ilk defa görüyorlardı. Bakamaz oldular. Kadıncağız asıl şimdi ağlamaya başladı. O dere tepeyi gören ağlamaz mı?” Neden emekli olmadında beni buralara düşürdün...?”

Deryâmi Baba vitesi boşa aldı. Araba tangır tungur gitmeye başladı. Komutan bağırdı “ne yapıyorsun bizi dereye mi atacaksın”? Deryami, “korkma bu araba yolu bilir. Hoys babam hoys” diyerek virajları dönüyordu. Komutanım dedi “bir avuç benzinim var onuda Mamanelis’in sırtına saklıyorum.” Şimdiki Sahara Festival’inin yapıldığı alana indik . Çamlığı gösteren Deryami Baba”komutanım burada bir güzel içilir” dedi. “Hani” dedim “sen hacıydın”. “Onun yeri başka, onun yeri başka” dedi, Şavşat’a indik.

Yüzbaşının Şavşat’tan ayrılırken ağlayışı, Deryami babanın ‘hoys babam’ deyişini hiç unutamıyorum.” (Nizamettin İlhan / 03 Ekim 2010 13:49, www.savsat.com),(Kişisel görüşme,2011)

Deryâmi; araba tamirciliğinden, lokantacılığa kadar bir çok iş yapar. Bir zaman kahvehane işletir. Şiirleri dilden dile dolaşır. Fakat ondaki cevhere kimse kıymet vermez. Ki kendisi de bir şiirinde buna değinir. Öldükten sonra kıymetinin anlaşılacağını anlatan bir şiirdir bu. Aynen şiirinde öngördüğü gibi de oldu. Vesselam iş hayatında bir türlü dikiş tutturamadı. İğdir’a gider, Van’a gider. Yörede adeta seyyah olup gezer.

Nihayet son bir kararla Adapazarı’na göçerek taşımacılıkla uğraşmaya başlar. Kolay değil çocukluğunun ve ilk gençliğinin geçtiği toprakları terkedip binlerce kilometre uzakta bir diyarda yaşamaya başlamak. Aksilikler burada da onun peşini bırakmaz. Bir kaza sonucu kirada oturduğu evi yanar. Deryami’den bilindir. Suçlu bulunur ve cezaevine girer. Çeşitli hastalıklara yakalanır. Hırçınlaşır. Derbeder olur bir zaman. Sonunda Deryâmi’ye bir duyarlı politikacı el atar. Bu Erkal Etçioğlu’dur. Zamanın Adapazarı Belediye Başkanı’dır.

Etçioğlu, Halil Açıkgöz’ün kitabının önsözünde:

“Âşık Deryâmi kırk seneden beri şiir söyleyen bir sanatkar olarak pekçok maddi manevei sıkıntı çekmiş bir halk şairimizdir. Gönlü bu milletin gönlü; dili bu milletin dili: duyguları bu milletin duyguları olan bir halk aşığı kendi kaderine terk edilemezdi. Dolayısıyla belediyemiz tarafından kendisine bir ev tahsis edilmiştir.” der.

Deryâmi ömrünün son demlerinde bir ev sahibi olmuştur olmasına ya; onun bir arzusu daha vardır: Şiirlerini bir kitapta toplamak. Bu onun için adeta bir ütopyadır. Vefatından üç yıl kadar önce 1984 yılında, Deryâmi'nin Şavşat'tan arkadaşı ve kendisi de bir şair olan Hayrettin Tokdemir zaman zaman Adapazarına gelerek onun şiirlerini elle de olsa kaydetmeye çalışmıştır. 885 sayfa hacmine ulaşan defterin birer nüshası Ankara Milli Kütüphane'sine ve Şavşat Halk Kütüphanesi'ne gönderilmiş. Deryâmi'nin kendisine de bir nüshası verilmiştir. Ancak şiirlerinin kitaplaşmış halini görme arzusu içinde hep vardı.

Deryâmi hasta yatağında yatarken bu çalışmaya da kaynaklık eden Halil Açıkgöz'ün kitabı matbaada dizgi aşamasını geçmiştir. Gerisini Açıkgöz'den dinleyelim:

“Aşık Deryâmi bu kitabın dizgilerinin bittiği sırada, on gündür yatmakta olduğu İstanbul Haydarpaşa Göğüs Hastanesi'nde 17 Kasım 1987 tarihinde saat 20:00'de hayata gözlerini yumdu. Geçirdiği kalp ameliyatından sonra girdiği komadan çıkamadı. 15 Kasım 1987 Pazar günü ziyaretine gittiğimde aşağıdaki dörtlüğü yazdırmıştı:

Her saat başında bir ölmektense,
Kadere razıyım yüce hekimler.
Bilinmeyen yerde can vermektense,
Neştere razıyım yüce hekimler.
Nur içinde yatsın.” (Halil Açıkgöz 1987)

Ölümünün 23. yılında Sakarya-Artvin Turizm ve Folklor Derneği- emekli öğretmen Salim Yazar'ın da destekleriyle ozanın mezarının yapılmasına öncülük ederek bir vefa örneği göstermişlerdir. Ozan Deryâmi'nin anıt mezarına ilişkin resim *Sakarya-Artvin Folklor Gençlik Spor Klubü Derneği Bülteni'nin 1 Kasım 2010 tarihli 1.sayısında* yer almıştır.

Ayrıca Dernek Başkanı Necmettin Turan ve Başkan Yardımcısı Nizamettin İlhan ve yönetim kurulu üyeleri de Deryâmi Baba'nın anısını yaşatmak hususunda gösterdikleri gayretler yönünden takdire şayandırlar. Ölümünün ardından bile olsa onu hatırlamak ve genç kuşaklara tanıtmak için giriştikleri hummalı çalışmalar sonuç vermiş ve 27 Kasım 2010 Cumartesi günü Adapazarı AFA kültür merkezinde Aşık Deryâmi'yi anma programı tertip edilmiştir. Yine Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı tarafından bir kaç yıl önce düzenlenen anma gecesi de gösteriyor ki; somut olmayan kültür

mirasının korunması ve yaşatılması hususunda toplumda yüksek bir bilinç ve duyarlılık oluşmaya başlamıştır.

Deryâmi hakkında yapılan bu çalışmanın alanında bir ilk olması münasebetiyle, onunla ilgili “efradını cami, ağyarını mani” ne varsa toparlanmaya çalışıldı. Kullandığı deyimler ve atasözleri tek tek çıkarıldı. Yöreye has söyleyiş biçimleri incelendi. Ahıska kökenli sözcükler tarandı. Yörede kullanılan eşya, alet, el sanatları ürünleri tesbit edildi. Yer adları, lakaplar, yöre ozanları, toplumsal örf ve adetlere yer verildi.

Bu çalışmada onun yaşadığı toplumun bütün kültürel renkleriyle sözden ve şiirden tablolar çizdiğine bizzat tanıklık edildi..

Deryâmi'nin şiirlerinde yer alan Türk halk kültürü öğeleri incelendi. Şiirlerine ilişkin alıntılar bu zamana kadar Deryâmi hakkındaki tek çalışma olan ve Halil Açıkgöz tarafından hazırlanan “Âşık Deryami, Hayatı ve Eserleri” (1987) adlı kitabından yapılmıştır. Şiirler incelenirken alıntılar örneğin: “Ay bacayı geldi geçti arama” (Açıkgöz 1987, 120/5) şeklinde gösterilecektir. 120/5 ifadesi, şiirin numarası ve ibarenin yer aldığı dize sayısını göstermektedir. Ayrıca yörede Âşık Deryâmi için sıkça kullanılan ‘Deryami Baba’ ifadesini de bu çalışma içinde yer yer kullanılacaktır.

Şavşatlı Âşık Deryâmi'nin şiirle ve bağlamayla başlayıp ve yine şiir ve bağlamayla tamamladığı 61 yıllık hayatının kısa bir özeti sunulmuştur. Çalışma, yaşarken değeri bilinmeyen söz ustalarına bir vefa amacını da taşımaktadır .

Deryâmi'nin ölümünden altı yıl sonra Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini kabul etmiştir. 23 Mart 2006 tarihinde de Türkiye bütün belgeleri tamamlayıp, yükümlülükleri yerine getirerek bu sözleşmeye taraf olmuştur.

Adı geçen sözleşmenin ikinci maddesinin ikinci fıkrasında: “Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar” ifadesi yer alır ki; bu ifade tam da Deryâmi'yi ve Deryâmi gibi halk kültürünün özünü temsil eden değerlerin eserleriyle yaşatılması gerektiği evrensel ölçekte bir görev ve sorumluluktur.

BÖLÜM 2: ÂŞIK DERYÂMI'NİN ŞİİRLERİ

Hemen her konuda şiir yazmasına karşın özellikle hicivdeki başarısıyla adını duyuran Âşık Deryâmi, Konya Âşıklar Bayramında da birçok kez birincilik kazandı. Elimizde bulunan iki eserinden biri ve bu çalışmaya ana kaynak olarak öncülük eden eser, 1987 yılında “Âşık Deryâmi, Hayatı ve Eserleri” adıyla Halil AÇIKGÖZ tarafından kaleme alınmıştır. Diğeri ise HAGEM(Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü) tarafından hazırlanan “Gülme Zarıma” (1990) adıyla yayımlandı.

Deryâmi Baba'nın 1000 civarında şiir yazdığı söylenir. Bu sayının daha fazla olma ihtimali oldukça yüksektir. Çünkü Deryâmi irticalen söyleme konusunda gerçekten de mâhirdir. Halen Adapazarı'nda ikamet eden ve kendisini çok iyi tanıyan emekli öğretmen Kenan Keskin'le yapılan görüşmede, Deryâmi'nin gerçekten büyük bir ozan olduğuna bir kez daha tanık olunuyor. Kenan Keskin'in anlattığına göre, üç kişi Deryâmi Baba'nın yanına ziyaret etmek için giderler. Ziyaretin bitmesine yakın Deryâmi, odada bulunan üç kişi için ayrı ayrı methiyeler dizer. İrticalen söylenen bu şiirlerden oldukça etkilendiğini söyleyen Keskin, o esnada apar topar yazmaya çalıştığı şiirleri daha sonra büyük bir talihsizlik eseri olarak kaybettiğini de belirtir. Ki bu esasında Deryâmi Baba'nın da şanssızlığıdır. Çünkü kim bilir nice böylesi altın değerindeki şiirleri kayıt altına alınmadan uçup gitmiştir . (Kişisel görüşme,2011)

Birçok yarışmaya katılır. Özellikle de doğaçlama gerektiren atışma usüllerinde büyük etki bırakır dinleyenlerin üzerinde ve büyük takdir toplar. Türkiye'nin çeşitli yörelerinde katıldığı yarışma ve şenliklerde değişik ödüller alır.

2.1. Dil ve Üslup Özellikleri

Sade bir dille yazmıştır şiirlerini. Yalın bir dil kullanmakla birlikte, derin bir bilgelik ve hikmet sahibi olduğunu da görmekteyiz. Şiirlerinde geleneğin bütün unsurlarını görmek mümkündür. Koçaklama, mani, taşlama, dudak değmez, muamma, atışma, düz koşma, güzelleme, kahramanlık şiirleri, ağıt gibi usülleri rahatlıkla kullanır. Deryâmi akıcı bir dile sahiptir. Onun şiirleri kolay anlaşılır ve rahat ifade edilir.

Yeterli derecede eğitim almamış olmasına karşın, dile hakimiyeti dikkat çekicidir. Şiirlerinde Ahıska ağzı ve Azeri Türkçesi'nden örneklerle rastlanır.

İrticalen şiir söyleme özelliği, onun en bariz yeteneklerinden biridir. Onun dilinde söz, yağmura dönüşür. Bir de duygu mevsimine denk gelmişse, onun söz yağmurunu dindirmek mümkün değildir. Şiir, onun ağzından sel olup akar.

Onun üslubunda sezilenen bir başka husus da, aşk temasını işlediği şiirlerinde bütün görkemiyle ortaya çıkar. Bu, ulaşılamayan sevgiliye sitemdir. Mısralarında öfke ve hayal kırıklığı gözlenir. Kabaran yüreğinin derinlerinden, kavuşamadığı sevgiliye intizar dolu şiirler sunar. Şiir kalıpları içinde sözünü esirgmeden savurur. Ama hep şiirin ve geleneğin sınırları içinde kalır. Yine de şiirlerinde; duygu, coşku, estetik ve şekil şartları asla ihmal edilmez.

Her konuda yazar. Ama onun şiirlerine üç ana başlık altında toplamak pekala mümkündür. Birinci ve en önemli başlık elbette aşktır. İkincisi taşlama ve üçüncüsü kahramanlık şiirleridir. Bu üç ana başlık, demek değildir ki, Deryâmi doğa, eğitim, inanç ve din, tassavvuf, methiye gibi konularda yazmamıştır. Çevreye duyarlı her şair gibi, toplum içinde var olan bütün problemleri ele almıştır. Bir şair duyarlılığıyla değindiği tüm konularda okur üzerinde önemli etkiler bırakmıştır.

Ancak titiz bir inceleme yapıldığında onun bütün şiirlerine aşk temasının sindiği gözlemlenir. Aşk onun önceliğidir. Şiirlerinin ağırlıklı bir bölümü aşk üzerinedir. Öyle ki; ilk gençliğinde sevdiği kadının onu şair yaptığını düşünmemek elde değil. Yine de Deryâmi'nin maddî aşktan yola çıkarak ilahi bir aşka yelken açtığını söylemek yanlış olmaz. Bu bir tür Leyla'dan Mevlâ'ya kaçış ya da sığınmış olarak da değerlendirilebilir. Çünkü Deryâmi yer yer, dünyanın faniliğinden, maddiyatın önemsizliğinden ve gerçek huzurun maneviyatta olduğundan dem vurur.

Deryâmi'nin dili ve üslubu Türk edebiyatının aşık tarzı geleneğinin bütün motiflerini taşımaktadır. Geleneğin öncülerinden Emrah ve Karacaoğlan'ın lirik tarzı onda da görülür. Yine geleneğin son yüzıldaki önemli temsilcilerinden Âşık Veysel'in, Summani Baba'nın, Reyhani'nin, kullandığı tarz ve motifler Deryâmi tarafından büyük bir ustalıkla kullanılmıştır.

Onun dörtlükleri gürül gürül akan ırmaklar gibidir. Onun şiirinde rüzgarın uğultusu, şelalelerin çağılması, ormanların derin sessizliği, kışın dondurucu soğuğu, güneşin yakıcı sıcaklığı hissedilir. Yoksulluğun esaslı bir öğretmen olduğu ve insanı olgunlaştırdığı görülür.

2.1.1. İkilemeler

Deryâmi Baba şiirlerinde zaman zaman ikilemelere de yer vermiştir. Aynı sözcüğün yinelenmesiyle, eş anlamlı ya da yakın anlamlı, zıt anlamlı, yansıma sözcüklerle yapılan ve şiirde akıcılığı sağlayan ve son dörtlüğün son kelimelerinde kullanılan bu kelimelerin anlamlı etkisinden yararlanmışır.

Ellere Ellere

Aşkın örümceği oldum

Düşem ağlara ağlara.

Ezelden sararıp soldum

Bakın çağlara çağlara.

Derdi derde katmak için

Hem alıp hem satmak için

Yar bağında ötmek için

Gidem güllere güllere

Ne ağlarım zarı zarı

Artıyor daim efkarı

Deryâmi'nin itmiş yarı

Soram ellere ellere. (Açıkgöz 1987-s40)

Gam Kemerı

Ta ezelden gam kemerı

Bağlanmışım bağlanmışım.

Bir güzelin var efkarı

Dağlanmışım dağlanmışım.

Bu sözümü boş sanmayın

Hayalızda düş sanmayın

Bu gönlümü boş sanmayın

Bağlanmışım bağlanmışım.

Deryâmi merak başından
Asla ayrılmaz peşinden
Bir dilberin ateşinden
Çağlanmışım çağlanmışım.(Açıkgöz 1987-s41)

Başka Başka

Her dikende biten gül dahi gördüm.
Amma koku veren gül başka başka.
Herkes der ki maksuduma kavuşam.
Amma ona giden yol başka başka.

Eremedim bu dünyanın yadına.
Tadamadım lezzetine tadına.
Her insanın insan derler adına
Hakk'ta makbul olan kul başka başka

Deryâmi der ağlayıp da gülmesem,
Beş vakiti eğer ki sen kılmasan
On iki deryaya yelken salmasan,
Dalmak vardır amma, dal başka başka(Açıkgöz 1987-s138)

2.2.Biçim Özellikleri

Hece ölçüsüyle yazar. Sekiz ve onbir heceli şiirleri çoğunluktadır. Ondört heceli ve hatta sone tarzı şiirleri de vardır. Ancak bunların sayıları oldukça azdır. $6+5 = 11$ 'li ölçüyü sıkça kullanır. Bu ölçü onun coşkun eserler ortaya koymasına çok uygun düşmüştür. Halk şiirinin çok yaygın kullanılan bu ölçüsünü Deryâmi de yerli yerinde ve oldukça akıcı bir tarzda kullanmış gelmiştir.

Kelimeler onun şiirlerinde çağıl çağıl çağlar. Bu tarzda yazan her şairin yaşadığı gibi, mutlak bir kafiye kaygısına düşmemiştir. İstisnaların kaideyi bozmadığı genel prensibinden hareketle; onun şiirlerinde Zorlama kelimelere rastlanmaz denebilir. Doğaçlamalarında bile bu kaygıyı taşımaz. Halk şiirinde ve özellikle mani tarzında görülen ilk üç dizenin dolgu malzemesi olarak kullanılma yöntemiyle pek sık karşılaşılmaz. Gerektiğinde her dize müstakil anlamlara işaret eder ve asla son dizeye

temel oluşturmak için söylenmiş malayani sözlerden ibaret değildir. Elbet o da, hece ölçüsüyle yazıyor olmanın kimi zorluklarını yaşamıştır. Ancak onun şiirlerinde baştan sona bir ahenk ve akıcılık hep göze çarpmaktadır.

Döneminin şair ve ozanları gibi Deryâmi de yarım ve tam kafiye yanısıra zengin kafiye kullanmaya da özen göstermiştir. Zengin kafiye bütününe o da farkındadır. Ancak sıkıcı ve basit tekrarlara düşme riskini hep bertaraf etmiş ve mısralarını olağanüstü bir uyum içinde yazmıştır . Şiirlerini zaman zaman redif ve cinaslarla süslemiştir.

Aşağıda 5’li, 7’li, 8’li ve 11 heceli şiirlerine yer verilmiştir.

5 heceli şiirlerine örnekler:

Açıkgöz’ün kitabında yer alan şiirleri arasında beş hece ile yazdığı iki şiir tespit edilmiştir. Bu iki şiir de Iğdır’da yaşadığı 1949 yılında yazmıştır. (10 dördlükten oluşan bu şiirin üç dördlüğüne yer veriyoruz)

Döner

Yarin ateşi
Başkadır işi
Feleğin taşı
Seyrana döner.

Gönlü nar olan
İşi zar olan
Hakk’a yar olan
Kurbana döner.

Deryâmi çağda
Bahçede, bağda
Yar durur dağda
Yabana döner(Açıkgöz 1987, s58)

Beş heceyle yazdığı ikinci şiir ‘Mevlâma’ başlığını taşıyor. Beş dördlükten oluşan bu şiirin üç dördlüğüne yer verdik:

Âşık-ı kânsın

Sırr-ı mekansın
İsm-i Yezdansın
Ya Mevla, Mevla.

Aşıkın maşuk
Yolum dolaşık
Ben sana aşık
Ha Mevla, Mevla.

Deryâmi buldum.
Sarıp soldum.
Bilmem ne oldum.
Hû Mevla, Mevla(Açıköz 1987, s133)

7 heceli şiirlerine örnekler:

Olmazmı?, Ateş Olur, Yeter!(HAGEM 1990), İşte Nefis(Açıköz 1987),
Götürü(Açıköz 1987),

Yeter

Dilinizi yormayın,
Yüzünüz gülsün yeter.
Ne haldeyim sormayın,
Hatırına gelsin yeter.

Boynuna sarılmasın,
Yeter ki darılmasın,
İçeri yorulmasın,
Kapımı çalsın yeter.

Deryâmi yan boşuna,
Belki gider hoşuna,
Mezarımın taşına,
Terini silsin yeter!(HAGEM 1990, s9)

8 heceli şiirlerine örnekler:

Ramazan Ayı(Hagem 1990), Şehitler(Hagem 1990), Bu Yolu Sormayın Bana(Hagem 1990), Şaşmadan Geçtik(Hagem 1990), Ağır Ağır Koşmadan Gel(Hagem 1990), Namaz Kıl(Hagem 1990), Nefret Eyledim(Hagem 1990), Yağma Hasan'ın Böreği(Hagem 1990), Meyvesi mi Var(Hagem 1990), Dediler(Hagem 1990), Erenler(Açıkgöz 1987), Kıymayalım Ormanlara(Açıkgöz 1987), Çok(Açıkgöz 1987), Ramazan Ayı(Açıkgöz 1987),Değmesin(Açıkgöz1987)

Öldürürsün

Göğsündeki kandilleri,

Yakma beni öldürürsün.

Oturuşun bir hayattır.

Kalkma beni öldürürsün

Görem ağzında dişleri.

İçen ağzından yaşları.

Sendeki kara kaşları ,

Yıkma, beni öldürürsün.

Deryâmi der, Kamber gibi,

Başındaki çember gibi,

Güzel misk ü amber gibi,

Kokma, beni öldürürsün. (Açıkgöz 1987, s91)

11 heceli şiirlerine örnekler:

Hey Hoca, Beni Sormuşsun, Gülme Zarıma, Benim Sözümlü Haksız İse, Bağırمام Ya, Yemiştım Ya, Dinle, Haksızlık, Hoş Yeri Var Mı?, Demesi Gibi, Bazı Günler Güneşli Olur, Fakirlik, Hiç Şakası Yok, İsrafın Adını Kanaat Koyduk, Yarın Gel, Karası Güzel, Evladım, Tumanımı Yıkarım, Acırım, Ordayım, Dedim, Nice Dayı Dinledim, Değilim, Ekmeğe Saygı, Kanser Olursun, Sayısı Sayılmaz, Benzer, Yalandır, Rüşvet, Huzur, Yunus'a, Her Şeyin Başı Merhamet, Fena Mı Etmiş, İbaret, Ayar Et, Gözüm Ben Gidersem Sen Kal Dünyada, Seni Kucakta Mı Doğurdu, Bülbül Oturdu, Vurdu, Olur Mu?, Bizi Kimse Yıkamaz (Hagem 1990)

11 heceli şiirine bir örnek:

Dinle

Cahilin sözünü dinlemektense,
Ahırdaki eşek zırlasın dinle.
Manasız kelamı anlamaktansa,
Kedi mart ayında mırlasın dinle.

Gideceğın yeri düşün, gitmeden.
Hemen karar verme, sohbet etmeden.
Cahilin yanında rahat yatmadan,
Alim uykusunda horlasın, dinle.

Şu Deryâmi bir belaya düşmesin.
Aklı olan bu kuyuyu eşmesin.
Cahili dinleyip kafan şişmesin,
Köpek kemik yerken hırlasın, dinle. (Hagem 1990, s26)

Deryâmi'nin eserlerinin üslup ve biçim açısından incelenmesi her ne kadar bu çalışmanın ana konusu olmasa bile, bir parça olsun onun lirik üslubunun ve geleneği ayakta tutan şiirinin biçimsel yönü ele alındı.

2.3.Nazım Şekilleri:

2.3.1.Nazireler/İthaflar

Ver De Gel

“Necmettin Halil ONAN’a”

Sevda ıztırabı kendi ruhumda
Azıcık sevdiğimduyuver de gel.
Benimçin verdiğin zulümler yeter
Kötülüğün bir yana koy da gel.

Bir şimşek misali çok memeleri
Gökte güneş gibi yak memeleri
O göremediğim ak memeleri

Benim için soyuver de gel.

Sensin Deryâmi'nin derde çâresi
Sen olmasan derin gider yarası
Bana yeter iki kaşın arası
Gayri sevdiğine bûyu ver de gel.
İğdır : 17 Eylül 1951

Dem Sürelim

“Karacaoğlan'a nazire.”
Muhipler buraya gelir.
Gelmeden bir dem sürelim.
Hâlimiz perişan olur.
Olmadan bir dem sürelim.

Açıktır dâim yolumuz.
Ayandır dosta halimiz.
Açılmış iken gülümüz,
Solmadan bir dem sürelim.

Gözümüzün kurumaz yaşı.
Deryâmi'nin gam telâşı.
Yârdan aldım gaflet taşı
Almadan bir dem sürelim.
İğdır : 25 Ağustos 1951

Ellere Ellere

“Emrah'a nazire.”
Aşkın örümceği oldum
Düşem ağlara ağlara.
Ezelden sararıp soldum
Bakın çağlara çağlara.

Derdi derde katmak için
Hem alıp,hem satmak için

Yâr bağında ötmek için
Gidem güllere güllere.

Ne ağlarım zarı zarı,
Artıyor dâim efkârı
Deryâmi'nin itmiş yâri
Soram ellere ellere.
İğdır : 27 Ağustos 1951

Gönül Irmađı

“Nurzen Amran Hanım'a”

Sevginin kaynağı, gönül ırmağı
Sönmeyen közüme benzemeyeydin
Saçlarımın ağı, gönlümün bağı
Sevmeyen kıızıma benzemeyeydin
Sevmeyen kıızıma benzemeyeydin.

Gözlerimin gölü, gönlümün gülü,
İçiğm ateş dolu, yok çıkış yolu.
Siz arının balı, çiçeğin dalı,
Sen onun özüne benzemeyeydin.

Kurban Bayramı'nda bir can gönderem.
Canımı gözüne kurban gönderem.
On bir ay çok ise, hemen gönderem.
Kaşına, yazına benzemeyeydin.
Adapazarı : 10 Aralık 1982

Bizim

“Kore kahramanlarına”

Niçin asker verdik, demen,
Hayâ, vicdan, iman bizim.

Bu savař kitap savařı.
Hak kelamı Kur'an bizim.

Bahçe senin, bar senindir.
Edep senin, ar senindir.
Toprak senin, yar senindir.
Sakın deme, bu can bizimdir.

Dünyasına çalışmayan,
Atlı olsa kalır yayan.
Her tarafta görür ziyan,
Der Deryâmi meydan bizim.(Açıkğöz 1987)

Moskof

“İğdir'a Türk Kuşu'nun gelmesi münasebetiyle.”

Biz düşmana karşı göğüs germişiz ;
Sebebi nedendir, sorsana Moskof ?
Türk tayyâreleri girdi hırtlağan,
Kör gözlerin açıp görsene Moskof.

Şenlendi bu sıra İğdir ilçesi.
Semalardan gedi tayyare sesi.
Gayet çok sevindi buranın nası,
Türklük ne demektir sorsana Moskof !

Türküz, müslümanız, dillerde rahmet,
Öldürür, ölmeyiz ta ilelebet.
Hak bizim, yol bizim, vardır Muhammet.
Deryâmi'ye kulak versene Moskof !
İğdir : 3 Eylül 1951

Yürüsün

“Kore kahramanlarına”

Koredeki olan Türk aslanları,

Dilinizde tekbir lisan yürüsün.
Ruz u şebde Hak'tan temennim budur,
Önümüzde güzel Kur'an yürüsün.

Her hangi cepheye vardığınız zaman,
Düşmanlara göğüs gerdiğiniz zaman,
Allah Allah deyip vurduğuz zaman,
Yardımcınız Ali Merdan yürüsün.

Dağıtıp da dağlığınen gelesiz.
Zafer alıp ağığınen gelesiz.
Deryâmi der, sağlığınen gelesiz.
Bütün tarihlere destan yürüsün.

Güç Tanımam

“Papandreu'ya”

İmanla yanar ocağım,
Söndürecek güç tanımam.
Dalgalanacak bayrağım,
İndirecek güç tanımam.

Dünyâ bilir kuvvetimi,
Kıskanır hürriyetimi,
Devletimi, milletimi,
Sindirecek güç tanımam.

Deryâmi, kükremiş doğan,
O kim imiş, beni boğan,
Gül vatanıma saksagan,
Konduracak güç tanımam.

Adapazarı : 1986

Ağır Ağır

“Âşık Zülâli’ye nazire”

Gel âşık seninle tekellüm açak.
İlim ister isen bil ağır ağır.
Dođruyu tutp da kökünden kaçak.
Ara, maksudunu bul, ağır ağır.

Mümin ayrı olmaz, gelmesin yadan.
Çalışmazsan eremezsin muradan.
Ufak çekirdekten biten bir fidan,
Büyüdükçe açar dal ağır ağır.

Deryâmi söylüyor kalmakalına.
Bakma el-âlemin gidiş hâlına.
Yaradan Mevlâ’nınn ol cemâlına,
Eğer âşık isen, sol, ağır ağır.
İğdır : 11 Kasım 1949

Ağıt

“A.Mecit TOKDEMİR’in ardndan”

Tarih yetmiş dörtte Ağustos ayı ;
Görünmez derdimi görenim giiti.
İsmi Mecit Bey’di, “Efendi Dayı”
Erilmez sahama erenim gitti.

Böyle zatlar için yazılır destan.
Dışı insan idi içi gülüstan.
O bir ırmak idi, ben de bir bostan,
Çiçeđi suyu verenim gitti.

Varlığı içimde dâim var olsun.
Sancağın altında duran pir olsun.
Deryâmi der, yattığı yer nur olsun.

Bir kılı kırk yere yaranım gitti.

Adapazarı : 5 Aralık 1983

2.3.2.Muamma

Ey aşık gel dinle beni yaşına namaz kilem.
Bir güzele müptelayım, kaşına namaz kilem.
Derya-yı sure-yi haktır, hepisi mutlaktır,
Dertli sinem döşektir, döşüne namaz kilem.

Sende vardır, bende yoktur, onda yok ki ondadır,
Altınsının kökü çıktı yedisi mekandadır.
Onaltıyı dörde bölsek bilmem hangi yandadır
Böyle bir canan dilberin işine namaz kilem.

Onsekizi üçe böldük birini binde bulduk.
On dördünde desti alem altıyı sende bulduk.
Üçünü oradan aldık hangi mekanda bulduk
Gel dediler aşık isen beşine namaz kilem.

Yetmiş iki şühedadır, can ile kurban ile,
Doksan dördü orda bulduk seksen tane şan ile.
Elli dördü tababette bulmuşum Kur'an ile.
Deryâmi'ye deyin dostlar yaşına namaz kilem. (Açıkgöz 1987)

2.3.3.Maniler

Anonim halk edebiyatının en küçük nazım birimi olan maniler de Deryâmi'nin ustaca denediği türlerdendir. Yedi heceli dört mısralı bir bend'den meydana gelir. Düz, kesik, cinaslı vs. çeşitleri vardır.En çok kullanılanları düz veya tam manilerdir. Cinaslı olanlar da sıkça kullanılır. Manilerin konusu oldukça çeşitlidir. Anadolu'da hemen hemen her konuda mani söylenir. Kendi içinde bir musikisi de olan bu tarzın kullanımını Deryâmi'de de görmekteyiz:

Deryâmi yağma dedim,
Bu gece yağma dedim.
Açtım gönül bâbımı,
Hepsini yağma dedim.

Deryâmi boşa gitsin,
Emeğin boşa gitsin.
Sana ki yaramıyor,
Var onu boşa gitsin.

Deryâmi yarım alma,
İstemem yarım alma
Alırsan beni de al,
Elimden yarım alma.

Deryâmi der dünyaya,
Bu gün atlı, dün yaya.
Yoksa ben fazla mıyım?
Sığamadım dünyaya. (Açıkgöz 1987)

2.3.4. Atışmalar

Geleneğin en çok ilgi duyulan alanlarından birisidir. Bazı yörelerde deyişme adıyla da bilinir. En az iki aşıkla yapılır. Ancak ikiden fazla sayıda ki katılımcıyla da yapılan karşılıklı şiir söyleme işidir. Diğer tarzlarda olduğu gibi atışmanın da belli kuralları vardır.

Atışmaya önce birbirlerini ve dinleyicileri selamlayarak başlarlar . Bu girizgah kısmı genellikle 'hoşgeldiniz', 'safalar getirdiniz', 'başım gözüm üstüne', 'şan şeref verdiniz' gibi karşılama ve hoşlama sözcükleriyle başlar. İkinci bölüme geçildiğinde, ustaların eserlerine yer verilir. Ustalar o mecliste usülünce yüceltilir. Asıl bölüm ise bundan sonra gelen üçüncü bölümdür ki bu bölüme 'tekerleme' de denir. Seyircinin ya da dinleyicinin de heyecanla beklediği bölüm burasıdır.

Mekan sahibi ya da meclisin en yaşlı üyesi tarafından aşıklara düz veya geniş bir ayak verilir. Ve atışma başlar. Âşıklar bütün hünerlerini bu bölümde ortaya koyarlar. Ufak

ufak taşlamalarla atışma alevlenir. Vakit ilerledikçe taşlamalar yerini acımasız hırpalamalar ve hatta aşağılamalara bırakır. Fakat bu bir gelenek olduğu için asla ve asla atışma kişiselleştirilmez. Ne kadar ağır sözler söylense de atışma bittiğinde ozanlar büyük bir olgunluk ve medenilikle programa kaldıkları yerden devam ederler.

Atışmalar genelde mizah içeriklidir. Ozanların karşılıklı olarak birbirlerinin fiziki özelliklerinden, yapıp ettiklerine kadar kendileriyle ilgili konuları, durumları işlenir. Çok sağlam espriler yapılır. Günümüz stand-up tarzı sahne şovlarına taş çıkartacak kalitede durum komedileri üretilir. Sözün gücü olabildiğince kullanılır. Bir de yanında bağlamanın iç titreten tınısı olunca seyir zevki zirveye ulaşır.

Deryâmi atışma konusunda da oldukça mahirdir. Zaten atışma konusunda temayüz eden ozanlar halk arasında da hızla hüsn-ü kabul görmeye başlarlar. Deryâmi Baba'nın yörede ünlenmesi biraz da bu atışma tarzına yatkınlık göstermesiyle bağlantılıdır:

Tokdemir- **Deryâmi** Karşılaşması

Tokdemir:

Aşkın kadehiyle sermest olmayı,
Pir elinden dolu içenler bilir.
El bağlayıp divanında durmayı,
Veliler safına geçenler bilir.

Deryâmi:

Aşkın tarlasında aşkın sümbülü,
Sevda orağıyla biçenler bilir.
Peymane-i sâki verir şarabı,
Beyazı karadan seçenler bilir.

Tokdemir:

Veli için ne gündüz var ne gece,
Zikr-i tevhidinde huruf ve hece.
Havf-i ilahiden vecde gelince,
Bu deryaya yelken açanlar bilir.

Deryâmi:

Tevhid tokmağını asem boynuna,
Germek gerek bu ateşin koynuna.

İnsaf hüllesini benim eđnime,
Ben bunu bilemem, biçenler bilir.

Tokdemir:

Tokdemir der, dünyay başından atan,
Eynine geyinan bir eski kaftan.
Billuri azamdan o kuh-ı Kaf'tan,
Şeref-i dünyadan kaçanlar bilir.

Deryâmi:

Deryâmi çekiyor sevda yasını,
Doldur zikir ile aşk kulesini,
Bana benlik veren dostun sesini,
Her daim kalbimde içenler bilir. (Açıkgöz 1987)

2.3.5.Dudak Değmez (Leb Değmez)

Dudak değmez, aşıklık geleneğinin esrarengiz tarzlarından biridir. Başka bir deyişle 'leb değmez' Bu usül can yakan bir usüldür. Cesaret ister, bilgi ister, kıvrak zeka ister. Hepsinden öte, konuşulan dile olağanüstü bir hakimiyet gerektirir. Bu tarzı uygulamak için ince bir işçilik lazım gelir. Dil bilgisi gerçekten üst düzeyde olmalı. Kelimelerin ses özellikleri bilinmeli. Zihin dilden hızlı çalışmalı.

Bu tarz aynı zamanda bir tür şovdur da. Dudak değmez, geleneğin güçlenmesinde ve benimsenmesinde önemli bir paya sahiptir. Aşıklar buluşmasının en çarpıcı sahneleri bu usüle sıra gelince başlar. İki dudak arasına bir iğne konur. Âşıklar karşılıklı oturur ve başlarlar leb değmez tarzına. Ozan için artık iki dudağın kapanmasını gerektiren harfler haramdır(!), yasaktır. Alt ve üst dudağın bir araya gelmesi demek; kan demektir, acı demektir, mağlubiyet demektir. Bu heyecanlı oyun bitene kadar b, p, m, v, f harfleri kullanılmayacaktır. Ve fakat bu yasaklı harfleri kullanmadan anlamlı ve şiirsel dörtlükler söylemek lazım gelir. Dudak değmez, dinyelen ve seyredenler için bile oldukça eziyetli görünen ancak bir o kadar da keyif ve heyecan yaşatan bir tarzdır. Deryâmi bir çok şenlik ve gecede bu tarzı denemiş ve büyük takdir toplamıştır:

Güzellerle eli ele tutuşur,
Seyredin o güzel seyrandan gelir.
Sorunuz ki nerelisin, nesin sen?

Öğrenin güzeli, ne yandan gelir?

Çiçekler kokuyor, yazlı değildir,

Yâr aşka tutuşur, közli değildir.

Ayanda geziyor, gizli değildir.

Anladık güzeli, ayandan gelir.

Göğde uçan kuşu nazlı yâr tuttu.

Ne çare ki tuttu, teziken yitti.

Gönül fidanını virâne etti.

Şu Derya'nın yâri ziyandan gelir. (Açıkgöz 1987)

BÖLÜM 3: ÂŞIK DERYÂMI'NİN ŞİİRLERİNDE KLÂSİK ŞİİR UNSURLARI

3.1.Gül ve Bülbül :

Gül ve bülbül, Türk şiirinin en çok kullanılan mazmunlarından ikisidir. Bu iki sözcük Deryâmi'nin şiirlerinde adeta yeniden hayat buluyor. O kadar ki, özellikle aşk konulu şiirlerde bu iki güzel mazmun zirve yapıyor. Sanki Deryâmi bülbül olmuş, tılsımlı sözcükleriyle hayalindeki sevgiliye, yani güle, serenatlar yapıyor. Şiirleri incelenirken bu iki kelimenin o kadar sık tekrar edildiği görüldü ki, buna kayıtsız kalmanın imkanı yoktu. Ve kayda geçmesi bakımından Açıköz'ün kitabı bir kaç kez yeni baştan taranıp, Deryâmi'nin dört yüz civarındaki şiirinde kullandığı gül ve bülbül kelimeleri çıkarıldı. Deryâmi tam 91 kez bülbül, 110 kez de gül demiş:

Gül

22/5-23/7-32/7-33/13-38/12-38/18-39/5-45/1-45/5-45/9-45/10-46/2-46/15-46/16-49/9-
52/6-55/1-2,5-56/20-61/1-63/1-65/9-68/18-72/6-87/1-90/11-91/23-92/1-97/10,14-
99/1,2,3,5,6,7,9,10,11,12-100/1-108/14-112/11,12-113/7,18-116/15-117/18,19-120/1-
124/2-125/6-136/1-138/1-147/5-149/18-150/18-153/1-154/1,2-162/4-165/10-166/1-
173/1-174/4-187/11-189/15-190/3-212/5-222/5-224/5-225/10-228/3-229/4-236/10-
256/9-257/14-258/7-263/4-296/19-306/8-310/7-311/4-313/2-318/4-321/9-326/8-
329/10-332/2-333/11-335/1,1,2,2-347/16-349/12-350/6-352/8-357/11-362/7-363/3-
364/13,14-368/7,14,14,14-377/17-383/9

Bülbül

22/6-31/5-32/1-32/19-34/3-35/7-38/1-43/10-45/1-45/5-45/6,9-52/1,2,3,6-55/1-57/5-
61/1,21-63/3-66/1,14-68/7-74/12-75/15-84/10-86/5-89/7-92/10-93/1,2-96/10-97/10-
99/1,2,3,4,5,6,7,9,10-101/10-105/10-107/7-108/13-112/9-120/17-124/1-125/6-
149/11,18-150/18-153/1-154/1,2-155/9-166/1-173/1-174/1-175/3,4-183/1,2-210/1-
212/5-219/4,7-238/24-241/22-255/23-257/14-258/6,8-277/9-296/6-304/10-311/8-320/3-
331/4-334-7344/5-358/6,14-361/5-362/7-363/2-364/14-366/13-383/10 (Açıköz, 1987)

3.2.Aşk

Deryâmi'nin yürüdüğü aşk yolları hep dikenli olmuştur. Sevdanın yolları onun için hep toz duman içindedir. Otuz beş yıl önceki sevdası aklına gelir de, eski sevgiliye ah u figan eder . “Arama” adlı şiirinde vefasız sevgilisine “ay bacayı geldi geçti” diyerek yörede sıkça kullanılan o atasözünü hatırlatır. İş işten geçti anlamında kullanılan ve bazen “ay bacayı aştı” şeklinde söylenen bu söz; derin pişmanlıkların ve dönüşü olmayan kararların ardından söylenir .

Geçen günün için beni sormuştun.

Ay bacayı geldi geçti arama.

Gençliğimin baharını çalmıştın.

Bülbül yuvasından uçtu arama.(Açıkgöz 1987)

Kaderine yanar, kara bahtına sitem eder . Muhabbet bağının gülünü, çimenini kader tırpanının biçtiğini düşünür. Sisli geçmişinde gözünün önünde bir görünüp bir kaybolan eski, vefasız ve lakin unutulmayan sevgiliye ‘Arama’ artık der. Âşık Deryâmi sevda bahçesinde bir avcıdır. Avlayıp da gönül kafesine koyduğunu düşündüğü ceylanı, gün gelir kafesinden kaçır gider.

Konya Âşıklar Bayramı'nda seslendirdiği bu şiirde Âşık Deryâmi'nin ilk ve tek canlı görüntü kaydına rastlanır. Bahsi geçen bu görüntü de yalnızca TRT arşivlerinden elde edilebilmiştir.

Çiçekli dağları duman bürümüş.

Hayat kuşu son yuvaya yürümüş.

Muhabbet bağının gülü kurumuş

Çimenleri kader biçti arama.

Deryâmi der sanma seni unuttum.

İhtiyar yaşımda bana umuttun.

Otuz beş yıl evvel bir ceylan tuttum.

Kafesini kırda kaçtı arama .(Açıkgöz 1987)

Dizelerinde aşka düşmesinin, sevdaya tutulmasının elinde olmadığını haykırır. Deryâmi zaten aşkı aramaz. Sevdalar gelir onu bulur. Hep hazırlıksız yakalanır aşk tutulmalarına:

Bir gülün derdinden şeyda olmuşum.

Yındım böyle intizara gönülsüz.

Ben uğruna hep sararıp solmuşum.

Felek saldı böyle nara gönülsüz.

Sevda pazarına girdim satıldım.

Dert kazanıp dert içine atıldım.

Bir vefasız mecaziye tutuldum.

Yandı dostlar böyle yâra gönülsüz. (Açıkgöz 1987)

Sazı omuzunda diyar diyar gezerken köylü kızlarına rastlar. Kendisi de bir köylü olan Deryâmi, köylü kızlarının halini en iyi anlayanlardandır. Yolun kenarında oturur ve tarlada çalışan köylü kızlarına kendi üslubunca methiyeler dizer:

Tarlada çapa vuruyor,

Civanım köylü kızları.

Suyu testide duruyor,

Aslanım köylü kızları.

Şalvarlı uzun etekler,

Bize bal yapan petekler,

Sıcakta pancarı tekler,

Hayranım köylü kızları.

Yanında kuzu meliyor,

Kız eliyle ot veriyor,

Teri tarlayı suluyor,

Kurbanım köylü kızları.

Deryâmi'nin bu sözünü,

Tanıyın köylü kızını,

Terle yıkar ak yüzünü,

Bu canım köylü kızları. (Açıkgöz 1987)

BÖLÜM 4: ŞİİR TÜRLERİ

4.1.Kahramanlık Şiirleri

Onun şiirlerinde vatan sevgisi ve milletine olan bağlılığı başat konulardandır. Bu vatan ve millet teması, Deryâmi'nin lirik söyleyişini daha da coşkun kılar. Onun mısralarında gizli bir mehter marşı melodisi duyulur:

Kim yi yan bakarsa zerrece bize,
Biz de karşısına çıkan milletiz.
Kanlar ki dayansa toprağa, dize.
Önüne geleni yıkan milletiz.

Zarar gelmez benden hürriyetime,
Hürriyet verilmiş şahsiyetime.
Milyonla öksüze, sonsuz yetime,
Ölüyü diriltip bakan milletiz.

Bütün tarihlerde destanımız var.
Her millette şöhret hem şanımız var.
Bizim bize karşı düşmanımız var
Dokunma bize, seni yakan milletiz. (Açıkgöz 1987)

Kahramanlık şiirlerini yazarken bazen bir Arif Nihat Asya olur. Bakarsınız Mehmet Emin Yurdakul olur. Sesinin yettiğince Türülüğünü ve müslümanlığını haykırır.

Türk'üm, müslümanım güçlü imanım.
Bu millete kimse hain bakamaz.
Bayrağında kanım, güzel vatanım,
Pis kaynaklar bizim göle akamaz.

Türk zaten güneştir, gün değiştirmez.
İsmi, dili Türk'tür yön değiştirmez,
Aslı müslümandır, din değiştirmez,
Deryâmi Der, bizi kimse yıkamaz. (Açıkgöz 1987)

Yaşadığı coğrafyanın zor koşullarından ve sürekli bir tehdit algısından dolayı olsa gerek yoğun bir vatani koruma kaygısı taşır.

Biz düşmana karşı göğüs germişiz,
Sebebi nedendir, sorsana Moskof!
Türk tayyareleri girdi hırtlağan,
Kör gözlerin açıp görsene Moskof!

Türk'üz müslümanız dillerde rahmet
Öldürür, ölmeyiz ta ilelebet.
Hak bizim, yol bizim, vardır Muhammet.
Deryâmi'ye kulak versene Moskof! (Açıkgöz 19887)

4.2.Şathiyeler

Deryâmi baba inançlı bir mümin olmasına karşın, bazı şiirlerinde Ömer HAYYAM gibi düşünür. Hayyam gibi destursuz, ölçüsüz ve hatta isyankardır. Bu yönüyle Neyzen TEVFİK'e de benzetilebilir. Fakat onun bütün şiirleri okuduğunda, bu neviden olanların istisna teşkil ettiğini de kolayca görülür. Öyle görülüyor ki bu şiirler bir ozanın zaman zaman coşkun hallerinden dışa yansıyan ve kelimelere dökülen murad edilmemiş mısralarından ortaya çıkan ender şiirlerdir. Mizah yönü ağır basan bazı ozanların ara sıra sınırları zorlayan böyle ifadeler kullanmaları olağan hallerdendir.

Cennette yarattın âb-ı Kevser'i,
Madem ki yarattın içsene görem.
Kurdun kullarına sırat köprüsü,
Kurmak sana kolay, geçsene görem.

Aşk-ı İlahi'yle alıştım geldim.
Entümü küntümle danıştım geldim.
Bugün Allah ile konuştum geldim.
Mürgüyüm diyorsun uçsana görem.

Yoktan bizi kudretinden var ettin.
Yerimizi neden böyle dar ettin?
Cennet cehennemi madem yarattın
En evvel kendin düşsene görem.

Okuyup harfini ersen imlayı.
Niçin emeğimi edesin zayı?
Cennette yarattın arpa, buğdayı.
Çiftçi misin onu biçsene görem.

Deryâmi der, yemeksizse çalışma.
El ne yapsa sen işine karışma.
Tersine karışıp aksi buluşma.
Hakakatte pervaz açsana görem. (Açıkgöz 1987) “İğdır:25 Eylül 1949”

4.3.Hicivler

Halil Atılğan(Araştırmacı-Halk Kültürü Uzmanı) tarafından Şemsi Belli'nin Şiir defteri- Aylık Şiir Dergisi'nin 1990 Mart sayısında da yayınlanan aşağıdaki şiiri, onun ne yaman bir hiciv ustası olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu şiir onun ne denli bir nükte yeteneğine ve ince zekaya sahip olduğunun da açık bir göstergesidir. Yoksulluğun belâgatini en üst seviyede dile getirir. Ancak bunu öyle kıvrak bir dille anlatır ki, yüzlerde kocaman bir gülümseme oluşmasına engel olunamaz.

Deryâmi, bu zeka ürünü şiirinde, tam bir pasif direniş yöntemi ortaya koyar. Kırmadan, dökmeden ama hakikati bütün çıplaklığıyla gözler önüne serer. Mısralarına adamakıllı bir sistem eleştirisi yerleştirir. Yokluğu ve yoksulluğu anlatırken, okuyanları can evinden yakalar ve vurur. Ve aşağıdaki muhteşem şiir bize bir deyim hatırlatır ki, değinmeden geçmek olmazdı: “Güleriz, ağlanacak halimize.”:

Doktor dedi; kalp damarın tıkanmış
Geçen yıl kurbanda et yemiştin ya!
Maşallah mideniz iyi beslenmiş
Üç sene öncesi süt yemiştin ya...

Sayın doktor zahmet çekti ne kadar
Öksür ve nefes al, hepsi bu kadar.
Şekeriniz çok yükselmiş şu kadar...
Bahçede bir avuç dut yemiştım ya

Deryâmi'ye dedi; neyin kuvvetli?
Aklım noksan amma, beyin kuvvetli!
Vücudunda protein kuvvetli
Kirazın içinde kurt yemiştım ya (Açıkgöz 1987)

'Hey Hoca' adlı şiirinde; dini kullanarak, inançları sömürerek çıkar sağlayanlara seslenir. Muska yazıp gaipten haber verenleri eleştirir: Yine ayetler yazarak genç kızlara büyü yaparak onları yönlendirenleri hicveder. Kuran'da böyle şeylerin olmadığını da vurgular. İnançları kötüye kullanmak yerine, bilime ve insanlığa fayda getirecek işler yapılmasını tavsiye eder ve mukaddes dinimize sahip çıkar:

Kayıbı bulmaya kız kaçırmaya,
Kuranda yok böyle ayet hey hoca!
Ahlak için hak göndermiş dünyaya,
Nerden çıktı bu rivayet hey hoca!

Çiçeklerin sırlarını bilsene,
Çaresiz dertlere derman olsana,
Yeraltında hazineyi bulsana,
Kerametın varsa şayet hey hoca!

Deryâmi der hak Kur'an'a sahiptir.
Batıl itikadın sonu kayıptır.
Bu mübarek dine karşı ayıptır.
Kimden aldın salâhiyet hey hoca? (Açıkgöz 1987)

1983 yılında Adapazarı'nda yazdığı şiirde sağlık sistemi çerçevesinde toplumun duyarsızlıklarına öyle bir çatar ki; adeta 'bugün git yarın gel' zihniyetini sobeler. Bürokrasinin vatandaş için ne ifade ettiğini de açıkça ortaya koyar. Yine bir sistem eleştirisi yapar. Bu defa yolunun sıkça kesiştiği inanç ve sağlık sistemini ele alır ve iğneler:

Müezzin bey, babam öldü sela ver.
Sesim düştü, sabır et de yarın gel.
Dedim: hocam, bu cenaze kokuyor,
Göğsüne buz, çarşaf ört de yarın gel.

Kriz tuttu getirdiler sediyeye.
Tansiyonum düştü altı, yediye.
Doktor sordu hasta oldun ne diye?
Kalbini tut, evde yat da yarın gel.

Deryâmi, her sözüm batıcı diken.
Dakka, saat dolmuş, değildi erken.
Tam çocuk dünyaya geliyor iken,
Ebe kızdı, bugün git de yarın gel. (Açıkgöz 1987)

Yeni şiiri eleştirir. Hafiften de küçümser. Deryâmi bu yeni şiir tarzını bir türlü sevememiştir. Serbest vezinle yazılan bu şiirler için de sözün esirgemiyor. Bu tarz şiir de onun taşlarından nasibini alıyor:

Yeni şairlerin yeni şiiri,
Kabuğu kararmış muza benziyor.
Manaya gelince Fırat Nehiri,
Ölçüye vurunca cüze benziyor.

Bir mısrası kısa, birisi uzun,
Buna diyorsunuz siz serbest vezin.
Vezin kafiyesiz yazılan sözün,
Kilo ile giden beze benziyor.

Karacaoğlan'a, ustalara bak,
Yunus'un sözünde destelere bak,
Türkçe'nin ustası hastalara bak,
Aşık Deryâmi de size benziyor. (Açıkgöz 1987)

Gün gelir şehir kızına bir destan yazar. Ailesi çok uzaklarda ve özellikle de İstanbul'da yaşayan Şavşatlı kızları hicveder. Yaz tatillerinde köye gelen bu şehirli ailenin kızlarının köy yaşantısına uyumda çektikleri sıkıntıları dile getirir. Deryâmi geleneklere ters düştüğünü varsaydığı bu kızların ahvalini mizahi bir dille anlatır. Mevzu bahis karşı cins olduğu için konuyu düzeyli bir biçimde ele alır ve çok nazik ve centilmen bir hiciv ustası olduğunu da gösterir. Şehir kızlarını; kırmadan, dökmeden ve incitmeden taşlar. Köy yaşantısının zorluklarını dile getirir bu arada. Sabah erkenden kalkmaktan , odun kırmaya, çalı çırpı toplamaya, bağ bahçe işlerine gitmeye ve hayvanların bakımına kadar bir çok köy aktivitesinin şehirli tarafından becerilememesinden ötürü de gizli bir keyif aldığı sezilir. Bu şiire bir de müzik yapmıştır . Bu eser Ozan Fikret Ünal tarafından ustalıkla seslendirilmiştir. Bu şiirinde şehir yaşamını eleştiren, taşralı olmaktan ve taşrada yaşamaktan büyük bir zevk duyduğu anlaşılan Deryâmi yörede 'muhallesi çocuğu' diye tabir edilen çitkırıldım insanlara da gönderme yapar:

Bir destanım vardır şehir kızına

Sönmüş ateşimi yakamıyorum

Aman anneciğim sen erkenden kalk

Ben öğleye kadar kalkamıyorum (<http://ozanlar.biz/deryami.html>)

Bir şiirinde tahsil görmüş cahillere sesleniyor. Varı yoğu diplomadan ibaret olan, dışı hoş, içi boşlara yükleniyor. bu defa dağarcığındaki taşları; haksız kazanç elde edenlere, torpille işini yürütünlere atıyor. Aslında hiç bir şeyin görüldüğü gibi olmadığını anlatıyor. Şiiri okuyunca insanın zihninde bir çok resim beliriyor. Gerçek hayatta birebir karşılığı bulunan kişi ve olaylar geçit resmi yapıyor zihinlerde. Deryâmi'nin hicivleri gösteriyor ki, O; iyi bir şair olmasının yanı sıra, aynı zamanda çok iyi bir gözlemci, çok duyarlı bir vatandaştır da.

Onun şair duyarlılığı, hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını salık vermektedir. Şiirinde, içinde yaşadığı toplumu, istismarcılara karşı gayet sarıh bir dille ikaz ediyor. Ve yine belli ki, şiirlerini; şair öngörüsüne ve sezgisine karşın, yaşadıklarından ve tecrübe ettiklerinden yola çıkarak yazıyor. Çünkü halkın ortak dertlerini dile getirirken kullandığı çarpıcı dil ve üslubun okuyanlar üzerinde etkili olmasının esas nedeni de bu yaşanmışlıklardır. Bu duygudaşıktır ki, Deryâmi'yi halka yakınlaştırıyor ve halkla bütünleştiriyor:

Her sarıya altın diye sarıldım,
İnceledim, kaplamadan ibaret.
Âlim dedim, arkasından yoruldu.
Varı yoğu diplomadan ibaret.

Şansı yaver gitmiş, uzanmış kolu,
İnsanı kandırır yordamı, yolu,
Zannettim sırtında dağarcık dolu,
Ordan burdan toplamadan ibaret.

Nerde ne bulursa onu kapıyor,
İpliđini az çektin mi kopuyor.
Seyrettim sahnede oyun yapıyor
Deryâmi der: hoplamadan ibaret. (Açıkgöz 1987)

BÖLÜM 5: ÂŞIK DERYÂMÎ'NİN ŞİRLERİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

5.1.Masal/Hikaye Motifleri

Deryâmi'nin şiirlerinde yer alan masal motifleri genelde anonim halk edebiyatında yer alan motiflerdir. Bunlar daha çok aşıklık geleneğinin içinde sıkça anlatılan masallardır. Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre, Kaf Dağı, Lokman Hekim gibi masal motifleridir. Uzun kış gecelerinde anlatılan bu hikaye ve masallar bazen günlerce sürebilir. Hikaye anlatan aşık ertesi gece kaldığı yerden devam eder. Hikayenin bazı yerlerinde bağlamasıyla hikayenin kahramanının ağzından yanık türküler söyler.

Aşık her gece anlattığı hikayeleri adeta bir 'arkası yarın' heyecanı ile anlatır. Daha güncel bir benzetmeyle, o zamanın hikayeleri bir yönüyle günümüz pembe dizileri gibidir. Ama hikayelerin içinde çok hikmetli sözler ve yine bilgelik gerektiren durumlar yer alır. Aşık hikayeleri adeta eğlendirirken öğretir.

Deryâmi Baba da çok sık olmasa bile, şiirlerinde bu geleneğin izinden gider ve masal motiflerine yer verir. Çalışmanın sonunda masal motifleri ve kullanılma sıklıkları tablo halinde gösterilmiştir.

5.2.Giyim Kuşam :

Deryâmi şiirlerinde, yörede giyilen kıyafetlere de yer verir. Özellikle yörede Deryâmi'nin çocukluk ve ilk gençlik yıllarına denk gelen dönemde yoksul yöre halkının ayakkabı yerine giydiği 'çarık' kelimesini kullanır. Bu giysinin hammaddesi hayvan derisidir. Özel olarak kurutulan bu deri, yine elde ve çuvaldız kullanılarak dikilir. Bu ayakkabı çeşidinin en bariz özelliği, ayağı vurması ve nasır oluşmasına neden olmasıdır. Bu kelimenin şiirlerinde kullandığı görülür. Deryâmi yaşadığı yoksul hayatın sembolü olarak çarık kelimesine şiirlerinde yer vermektedir.

Onun şiirlerinde yine yörede kadınların başlarına örttüğü 'yazma' kelimesini görürüz. Bu giysi, tülbent diye de adlandırılır. Bunların dışında; don, kemer, şalvar, toka, etek ve hırka sözcüklerinin de zaman zaman kullanıldığı görülür.

5.3.Meslekler:

Deryâmi şiirlerinde en çok kullanıldığına tanık olunan meslek, doktorluktur. Ayrıca doktor yerine zaman zaman ‘hekim’ sözcüğünü de kullanmıştır. Bu kullanımın Deryâmi’nin yaşantısıyla birebir ilişkisi olduğu, hayat hikayesinden anlaşılıyor. Hayat hikayesine bakıldığı zaman, onun birçok sağlık problemi yaşadığı görülür.. Özellikle ömrünün son demlerinin hastane kapılarında geçmiştir. Yazdığı son şiirlerinde doktor kelimesinin yoğun olarak kullanılması da buna bağlanabilir.

Şair ve ozan kelimelerini de sık kullanır. Şair, doktor ve hekim kelimelerinden sonra en sık kullandığı meslek ismi ‘sarraflık’tır.

Bunların yanı sıra; çiftçi, gazeteci, kadı, katip, hakim, müddei, baytar, arıcı, avcı, müftü, hemşire, hancı, eczacı, bahçıvan, dağcı, bağcı, seyyar satıcı, garson, ocakçı, savcı, işçi, sendikacı, gardiyan, avukat, mühendis, amele, hamal kelimelerini de kullanmıştır. Bu meslekler ve şiirlerinde kullanılma sıklığı çalışmanın sonundaki tabloda gösterilmiştir.

Ümit yollarını duman bürümüş,
İçinde melamet almış yürümüş.
İman kaynakları kökten kurumuş,
Mimarlar çalışsa sızır mı bilmem. (Açıkgöz 1987-183/3)

.....
Önümdeki olan ulu mahkeme,
Bilmem ki o gün beni ne yana seçer?
Hem kadılık yapar, davacı kendi,
Ne iltimas olur, ne hile geçer(Açıkgöz 1987-227/1)

.....
Arif olan kişi sözüme kanar,
Nice bin cezalı meydanda döner,
Hakim dava keser, müddeyim yanar
Müdafa ettiğim hep olmuş naçar(Açıkgöz 1987-227/4)

.....
Serçeye atınca mandayı vursam,
İnce nişancıyım, vurucu muyum?
Hemen o vurduğum yarayı sarsam,

Baytar gibi yara sarıcı mıyım? (Açıkgöz 1987-237/1)

.....

İslamın şartını Allah beş demiş,

Oğlun müftü olsa dörde iner mi?

Yalnız bir bent koymuş fakıra üçtür,

Hac ve zekat arkasına biner mi? (Açıkgöz 1987243/1)

.....

Hasta düştüm gittim hastaneye,

Doktor hastalığın bir afat dedi.

İki saat sediyede bekledim,

Personele, buna iyi hizmet et dedi(Açıkgöz 1987-249/1)

.....

Bir hemşire geldi, yeni öğrenci,

Sanki beygirleri dövüyor hancı,

Benim hastalığım beynimde sancı,

Emir geldi bir panaljin dürt dedi. (Açıkgöz 1987-249/3)

.....

Deryami gönlünde açılmış yara.

Niyet ettin bu yıl çıkayım kâra

Sermaye on lira kârım o para,

Garsonum, ocakçım, maralımız var. (Açıkgöz 1987-272/3)

.....

Sarrafa beğenecek dür olmak için,

Dü cihanda yüzün nur olmak için,

Yaradan yarına yar olmak için,

Başın taştan taş vursana gönül. (Açıkgöz 1987-197/3)

5.4. Akrabalık Adları:

Akrabalık adlarından en çok kullandığımız gördüğümüz sözcük ‘baba’dır. İkinci sırada ise ‘evlat’ ve ‘kardeş’ sözcükleri gelmektedir.. Buna karşılık ‘ana’ sözcüğünü bir kez kullanmıştır.

Yöre kültüründe, bütün bir Türk toplumunda olduğu gibi insan ilişkilerinde akrabalık bağları büyük bir önem taşır. Deryâmi şiirlerinde de, bu akrabalık adları sıkça görülür.

Baba ,kardeş ve evlat sözcüklerinin yanı sıra; torun, kız, eş, oğul, dayı, sülale, bacı, gelin, kaynana, analık, amca gibi kelimeler onun şiirinde yer bulmuşlardır.

İlim haktır, ilmini bilirse.

Ey iş yapan hemen başan gülerse,

Anadan, atadan bozuk olursa,

Böyle bir adamı dövmeli gönül. (Açıkgöz 1987-176/3)

.....

Deryâmi gönlünde köz bilmeyenler,

Öz içinde olan öz bilmeyenler,

Okumuştur diye söz bilmeyenler,

Anayı, babayı, eli lekeler. (Açıkgöz 1987-228/3)

Siyah saçlarını beyaz yaptırmış,

İhtiyar mı oldun a bacım dedim.

Kaşlarına mavi boya serptirmiş

O güzel yüzüne muhtacım dedim. (Açıkgöz 1987-289/1)

5.5.Yer Adları:

Onun şiirlerinde bir çok yer adı da bulunmaktadır. Kendi doğduğu yer olan ‘Şavşat’ 34 kez kullanılması ile başta gelir. Şavşat ismini Ağrı Dağı, Iğdır ve Karadeniz takip eder. Bunların yanısıra; Kore, Konya, Sahara Dağı, Çoruh, Trabzon, İstanbul, Ölçek Köyü,

Artvin, Bulgaristan, Erzurum, Kars, Emirdağ, Cerrahpaşa, Sakarya, Fırat, Türkiye, Adana, Kenan, Hayber, Arafat, Mekke, Medine, Çumra, Kerbela kelimeleri yer almaktadır.

Dururken bahçede üç beş arkadaşı,

Etrafımı sardı dal çiçeklerim.

İsra-yi alemde oturur iken,

Yeşil kırmızılı gül çiçeklerim.

Bir poyraz geliyor Ağrı Dağında,

Felek pençesinde gönül ağında,

İğdır ilçesinde halkın bağında,
Bülbülle konuşur dil çiçeklerim.

Ne güzel alemdir ne güzel haldir.
Birisi şekerdir birisi baldır.
Kimisin beyazdır kimisin aldır.
Hoş gelir neşeler hal çiçeklerim.

Deryâmi der yetirene fedayım.
Bu hayata getirene fedayım.
Bir çiçekten bitirene fedayım.
Gösterir matluba yol çiçeklerim. (Açıkgöz 1987)

5.6.Bitkiler-Çiçekler:

Daha önce de belirtildiği üzere, Deryâmi şiirlerinde abartılı sayılabilecek ölçüde kullanılan bir çiçek vardır. Gül. Gül sözcüğü yüz on yerde geçmiştir. Gül sözcüğünü; menekşe, reyhan ve sümbül sözcükleri takip etmektedir. Ki yörede bu çiçek türlerinin yetiştiği bilinmektedir.

Yine şiirlerinde ‘çiçek’ sözcüğü de çok sık tekrar edilmiştir. Tam 25 kez ‘çiçek’ demiştir.

Selvi ve fesleğen de yer yer onun şiirlerini süslemiştir . Bitki adı olarak kullanılan ve yiyecek bahsine de girmiş olan elma, ayva, ceviz, arpa, buğday, kiraz gibi sözcükler de kullanılmıştır.

5.7.Müzik Âletleri:

Deryâmi'nin yaşadığı yörede sıklıkla kullanılan enstrüman olan ‘zurna’ da onun şiirlerinde ilk sırayı alır. Zurna, yöre düğünlerinin ve toplu eğlencelerinin vazgeçilmez sazıdır. Onun ikiz kardeşi olarak tanımlayabileceğimiz davulla birlikte çalınır.

Zurnanın yanında; ud, ney, saz, keman, gitar kelimeleri yer alır.

Kendisi köpeğe sılık çalamaz,
Dedesinin zurnasını metheder.
Evinde bir bardak suyu bulunmaz,
Nenesinin.kurnasını.metheder(Açıkgöz1987)

5.8.Dini Unsurlar-İnançlar

Deryâmi şiiirlerinde dinsel öğeleri yoğun olarak görmek mümkündür. Cennet, cehennem, Allah, ahiret, helal, haram, sevap, günah, melek, şeytan, Mekke, Medine, Hz. Muhammed, Kuran- ı Kerim vb. gibi dinsel motifleri kullanması, onun hangi inanç atmosferinde yetiştiğine dair önemli ipuçları vermektedir.

Belki iyi ve hatta yeterli bir eğitim alamamıştır ve fakat yöre halkının dini hassasiyetleri üst seviyede olduğu için Deryâmi'nin yetiştiği aile ortamı, sosyal çevre ve içine doğduğu kültür onun inançlarının güçlü olmasına katkı sağlamıştır. İncındaki bu gücü onun şiiirlerinde kolayca gözlemlemek mümkündür.

Deryâmi bazen bir filozof bazen de bir mutasavvıftır. Hayatın kutupları arasında savrulmaktan yorgun düşer. Şair ruhunda esen fırtınalar onu hiç de arzulamadığı bir ruhsal iklime sürükler. Alır başını gider uzaklara. Kendini aşka vurur . İsyân sınırlarında gezinir. Zalim feleğin başında kadeh kırar . Bazen de dinginleşen ruhundan inançlı her müminin yüreğini titretecek bir Ramazan Güzellemesi fışkırır.

Müminin iman gülleri,
Açar ramazan ayında.
Şahlanır aşk bülbüller,
Uçar Ramazan ayında.

Dinle Kur'anın sesini,
Siler içinin pasını,
Sekiz cennet kapısını,
Açar Ramazan ayında

Ayırma Allah'ım dinden,
Beni senden, seni benden,
İnce Sırat Köprüsü'nden
Geçer Ramazan ayında.

Kaldır at kötü huyunu,
Çünkü o şeytan oyunu,
Deryâmi zikir suyunu,

İçer Ramazan ayında. (Açıkgöz, 1987)

Deryâmi aşkı yanlış yerlerde aramamayı tavsiye eder . Gerçek aşkın peşinden gitmeyi salık verir okurlarına. Güçlü bir inanca sahip olduğunu ve maddi aşkın kendine has üslubuyla 'hevay ı heves'in boş olduğunu anlatır. "Âzapta Aşk ı Arama" der:

Aşk ı arıyorsan kendinde ara,

Rakıda, şarapta aşkı arama.

Gördüğün ırmağın bendinde ara.

Rakkamda, hesapta aşkı arama.

Ne ararsan ara dinin içinde.

Sen seni saklarsın senin içinde.

O beni güzelim benim içimde.

Satırda, kitapta aşkı arama.

Vücut âleminin bucağındadır.

Tevhit tokmağının sıcağındadır.

Deryâmi uyumuş, kucağındadır.

Sefada, azapta aşkı arama (Açıkgöz, 1987)

Zaman zaman kainat ı ve varoluş sancılarını sorgular . Yeryüzünü keşfe çıkar . Evrenin sırlarına dair ipuçlarını bulduğunu anlatır.

Yağmuruna bakma yağdırana bak.

Bilinmiyor aslı nerden geliyor.

Heva-yı heveste dolanma ahmak.

Semâdan sel bil ki ordan geliyor.

İşte sana ispat, işte bu delil,

Bazı inkâr eder gözleri alil.

Cansıza can veren Cenâ-ı Celil.

Bu rahmetler bilin Bir'den geliyor. (Açıkgöz, 1987)

Deryâmi şiiirlerinde yer alan dinsel motifleri içeren tablo, çalışmanın sonunda yer almaktadır.

5.8.1.Dua-Beddua

Eski Türklerde alkış ve kargış kelimeleriyle karşılanan dualar ve beddualar da çok sık olmasa bile Deryâmi şiiirlerinde yer almaktadır.

Şiiirlerinde yer yer hain canan der. Kahpe felek diye iniler mısralarında. Yine, lanet olsun diye beddualar eder. Sevgiliye; nankör, nadan vefasız diye hitap eder. Onu aldatanlara, yalancılara, üç kağıtçılara, devletin malını yiyenlere namerd diye yüklenir. Bazen de söz oklarını hanımına çevirir:

Deryâmi derdini yazar zorundan.

Bir of çeksem Ağrı oynar yerinden.

Karım var ki, şehir kaçır şerrinden,

Bu lanetin neresini metheder? (Açıkgöz 1987

BÖLÜM 6: KALIPLAŞMIŞ SÖZLER

6.1.Deyimler

Çoğunlukla gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan ve en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış söz ya da sözcük gruplarına deyim denir. Deyim karşılığı 'tabir' sözcüğü de sıkca kullanılır.

Deyimler tıpkı atasözleri gibi toplumun ortak değeridir. Ele alınan konuyu daha çarpıcı biçimde anlatmak için deyimlerden yararlanılır. Deyimler kaynağında söylendiği şekliyle-atasözlerinde olduğu gibi- söylenir ve kelimeler değiştirilmez. Eğer deyimden içinden kelime çıkarılıp yerine daha güncel olduğu düşünülen bir kelime ikame edilirse o söz dizisi deyim olmaktan çıkar.

Deyimler günlük hayatta kullanıldığı gibi, edebiyatta ve özellikle de şiirde çokça kullanılır. Ancak şiirde kullanmak büyük bir maharet ister. Çünkü şiirin kendine has bir dili vardır ve kalıplaşmış sözleri(deyim ve atasözleri) bu hassasiyeti gözeterek kullanmak zordur.

Deyimler tersinden düşünüldüğünde bir ölçüde terimleri andırır. Şöyle ki; terimler, anlamları sadeleştirilmiş bilimsel tanım ve sözlerdir. Deyimler ise, terimlerin tersine anlamları çoğaltılmış, genişletilmiş mecazi içerik taşıyan ve en az iki sözcükle oluşan kalıp sözlerdir. Terimler ise genelde tek kelimeyle ifade edilen, herhangi bir bilim, sanat, spor dalına ait sözlerdir.

Dua, beddua, iltifat, dalkavukluk, küfür/hakaret deyimlerinden; alay ve eğlenme maksadıyla söylenen deyimlere, hikaye ve tasvir niteliğindeki deyimlere kadar bir çok deyim çeşidi vardır.

Yörede sıkça kullanılan bir deyim vardır: "Ay bacayı aştı." Bu deyim Ahıska kökenli Türklerin kullandığı bir deyimdir aslında.Pişmanlıkları anlatan ve çokça kullanılan bir ibaredir. Deryami de bu deyimden sever ve kullanır. Halil Açıköz'ün derlediği kitabında, birden fazla tekrar ettiği birkaç deyimden birisidir bu.

Âşık Deryâmi'de şiirlerinde halk kültürünün çok önemli taşıyıcı unsuru olan bu deyim çeşitlerini çok sık kullanır. Deryami'nin kullandığı deyimler sayfa ve dize numaralarıyla birlikte aşağıya çıkarılmıştır:

El atmak

“El atıp biçer mi ola?” (Açıköz 1987, 21/20)

Belasını bulmak

“Azan bulur belasını” (Açıköz 1987, 24/10)

Söz kıymak

“Eskiden yüzüme çok söz kıyardı” (Açıköz 1987, 27/3)

Gurbete düşmek

“Çıkıp gurbetlere düşmez idim ben” (Açıköz 1987, 44/4)

Sözünden çıkmak

“Dediğim sözlerden çıkmaydı yar” (Açıköz 1987, 44/7)

Hasret kar etti cana

“Hasretin kar etti cana,gözüm nemlenir, sulanır....”(Açıköz 1987, 44/7)

Aklını başından almak

“Aklımı başımdan aldı bu gülümün yüzü mahı” (Açıköz 1987, 45/10)

El bağında el gülünü çalmak

“El bağında el gülünü çalmanın faydası ne?” (Açıköz 1987, 46/16)

Burnunda tütme

“Burnumda tütüyor o hüsn ü anı” (Açıköz 1987, 57/10)

Gözüm üstüne

“Hoş geldin gözüm üstüne” (Açıköz 1987, 76/4)

İzi üstüne dönmek

“Dönersin izin üstüne” (Açıköz 1987, 76/12)

Dil yarası

“Hiç sabrım kalmadı dil yarasına” (Açıkgöz 1987, 77/4)

Kanadı kırık kuşa dönmek

“Kanadı kırılmış bir kuşa döndüm” (Açıkgöz 1987, 89/11)

Kemale ermek

“Kemale ermedi nüsümetimiz” (Açıkgöz 1987, 95/12)

Divan durmak

“Hazırım divan durmağa” (Açıkgöz 1987, 103/3)

Dem sürmek

“Gelmeden bir dem sürelim” (Açıkgöz 1987, 113/2)

Can kuşu kafesten uçmak

“Can kuşu kafesten uçtuktan sonra” (Açıkgöz 1987, 126/11)

Başa gülmek

“Olma başa gülücü” (Açıkgöz 1987, 131/3)

Ay bacayı geçti

“Ben ölmüşüm ay bacayı geçti hey!” (Açıkgöz 1987, 141/12)

“Ay bacayı aşmadan gel” (Açıkgöz 1987, 385/12)

“Ay bacayı geldi geçti arama” (Açıkgöz 1987, 219/2)

Bağrı dağlanmak

“Hakkın aşkı ile bağrım dağlanır” (Açıkgöz 1987, 150/5)

Göğüs germek

“Büyüğüm büyüktür, göğüs geremem” (Açıkgöz 1987, 215/15)

“Canla başla buna göğüs gerildi” (Açıkgöz 1987, 298/5)

“Koskoca Moskof’a göğüs germişiz” (Açıkgöz 1987, 300/3)

“Biz düşmana karşı göğüs germişiz” (Açıkgöz 1987,3231)- (Açıkgöz 1987,337/16)

“Düşmanlara göğüs gerdiğimiz zaman” (Açıkgöz 1987, 330/6)

Dünya dar gelmek

“Dışarıya çıktım dünya dar geldi” (Açıkgöz 1987, 233/7)

Basireti kapanmak

“Basiret kapanmış ayini körler” (Açıkgöz 1987, 242/22)

Yoldan şaşmak

“Fi’lin düzgün olsa yoldan şaşmazsın” (Açıkgöz 1987,258/10)

Belaya düşmek

“Yüz bin yer gez, hiç belaya düşmezsin” (Açıkgöz 1987, 258/11)

Dil uzatmak

“Gelin kaynanaya dil uzatıyor” (Açıkgöz 1987, 262/3)

Göz dikmek

“Hep birden göz diktik süse, modaya” (Açıkgöz 1987, 240/11)

Burnu havada

“Burnuz çok yüksekte, indirmeliyiz” (Açıkgöz 1987, 241/14)

Gözü açılmak

“Gözümüz açıldı, zannetmem dinler” (Açıkgöz 1987, 242/2)

Hasır altı etmek

“Dini hasır altı katlayamazsınız” (Açıkgöz 1987, 242/6)

Oralı olmamak

“Bilenlere hiç oralı olmazsınız” (Açıkgöz 1987, 242/14)

İçi başka dışı başka olmak

“ İçi başka dışı başka olanlar” (Açıkgöz 1987, 244/1)

Kara borsa

“Kara borsa seven kara yılanlar” (Açıkgöz 1987, 244/3)

Şansı yaver gitmek

“Şansı yaver gitmiş rıhtım hanbarı” (Açıkgöz 1987, 246/6)

“Şansı yaver gitmiş, uzanmış kolu” (Açıkgöz 1987, 274/5)

Gözünden bir şey kaçmamak

“Deryami gözümde bir şey kaçmıyor” (Açıkgöz 1987, 246/9)

Sözü geçmemek

“Evde karısına sözü geçmiyor” (Açıkgöz 1987, 246/11)

Ağızına geleni söylemek

“İsterim ağızıma geleni yazem” (Açıkgöz 1987, 249/17)

Ayak iken baş olmak

“Ayak idin birden bire baş oldun” (Açıkgöz 1987, 251/11)

Deveyi iğne deliğinden geçirmek

“Deveyi iğneden geçirmiyorlar” (Açıkgöz 1987, 252/10)

Atıp tutmak

“Deryami der: bazı atıp tutarım” (Açıkgöz 1987, 254/11)

Yoldan şaşmak

“Fiilin düzgün olsa yoldan şaşmazsın” (Açıkgöz 1987, 258/10)

Göze batmak

“Uzaktan görünce göze batıyor” (Açıkgöz 1987, 262/1)

Deliye dönmek

“Dırdır dinlemeden deliye döndüm” (Açıkgöz 1987, 262/5)

Burnundan getirmek

“Ne diyelim burnumuzdan dökerler” (Açıkgöz 1987, 268/16)

Öküz trene bakar gibi bakmak

“Öküzün trene bakması gibi” (Açıkgöz 1987, 273/4)

Gecesini gündüzüne katmak

“Gecesini gündüzüne katıyor” (Açıkgöz 1987, 273/9)

Foyası çıkmak

“Foyası tez çıkar, aslı yalanın” (Açıkgöz 1987, 281/5)

Vadesi dolmak

“Vade dolmayınca canı veremez” (Açıkgöz 1987, 284/9)

Gözü tok

“Karnımız aç ise, gözümüz toktur” (Açıkgöz 1987, 290/3)

Feleğin pençesi

“Felek pençesinde, gönül ağında” (Açıkgöz 1987, 311/6)

Kuru gürültü

“Kuru gürültüyü ihsan mı sandın?” (Açıkgöz 1987, 313/17)

Aslan kesilmek

“Kendi kendine aslan kesilsen” (Açıkgöz 1987, 322/9)

Yan bakmak

“Yan bakarsan biz de bakan milletiz” (Açıkgöz 1987, 323/11)

Kulak vermek

“Deryami’ye kulak versene Moskof!” (Açıkgöz 1987, 323/16)

Yüzüne gülmek

“Yüzüne güler, oynadır” (Açıkgöz 1987, 334/19)

Yerin kulağı var

“Yerin kulağı, beyni teyptir” (Açıkgöz 1987, 335/12)

Aklına geleni söylemek

“Aklına geleni söyle” (Açıkgöz 1987, 338/5)

Yüz karası

“Bu tarihin yüz karası olmuştur” (Açıkgöz 1987, 340/8)

Ayağının tozu olmak

“Ben onların ayak tozu değilim” (Açıkgöz 1987, 340/13)

Canından bezmek

“Aşık Deryami der, canımdan bezdim” (Açıkgöz 1987, 340/17)

Eski çamlar kürek oldu

“Eski çamlar kürek olmuş iyi bak” (Açıkgöz 1987, 350/1)

Kuyu kazmak

“Yollarına kuyu kazın değilim” (Açıkgöz 1987, 374/24)

6.2. Atasözleri

Edip Ahmet Yükneki Atabet-ül Hakayık'ında şiir için “ darası alınmış söz” ifadesini kullanır. Yükneki'nin bu tanımını atasözleri için de pekala kullanılabilir. Çünkü bir kaç kelimeyle onlarca manayı ifade edebilmek gibi bir vazife görür atasözleri ve diğer kalıplaşmış sözler. Ne var ki, atasözlerini kullanmak hece vezniyle yazan şair ve ozanlar için oldukça ustalık isteyen bir iştir. Çünkü atasözlerinin genellikle uzun söz dizilerinden oluştuğu düşünülürse, halk şiirinde neden sıkça görülmediği de anlaşılabilir olur. Bu bakımdan atasözlerinden daha çok deyimlerin yaygın olarak kullanıldığını görülmektedir.

Hemen hemen bir mısraya denk gelen uzunluklarıyla atasözleri halk şiirinde deyimler kadar revaçta olamamışlardır. Fakat atasözlerinin de at oynattığı en verimli alan masal ve hikayelerdir. Halk edebiyatının bu iki türünde yazarlar için atasözleri adeta birer can simididirler. Zaten içinde olanca yaşamsallığıyla beraber nice yaşanmışlıkları barındıran atalar sözü olan bu değerli sözler yazarlar için paha biçilmez kıymettir. Kalıplaşmış bu sözler yazarlar ve şairlere göre kategorize edilecek olursa; deyimler şairlerin, atasözleri ise yazarların ilham kaynakları olarak görülebilir.

Klasik divan şiirinde yoğun olarak kullanılsa da, yukarıda değinilen zorluklarından dolayı halk şiirinde atasözü kullanmak çok yaygın bir uygulama değildir.(Bkz: Kaya, Bayram Ali, “Azmi-zâde Hâletî Dîvânı’da Atasözleri ve Deyimler”, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı: 118, s. 149-168, Şubat, İstanbul, 1999)

Deryâmi’nin şiirlerinde de buna tanık olunmaktadır. Yayınlanmış yaklaşık dört yüz adet şiirinde onlarca deyim yer alırken, yalnızca beş adet atasözü bulunuyor olması da yukarıda sözü geçen durumu onaylamaktadır.

“Azan bulur belasını” (Açıkgöz 1987, 24/10)

Ben tanırım alasını,

Azan bulur belasını,

Benim ateş kal’asını,

Yıkmaya insafın var mı?

“Tevazu şecerin başı yeredir” (Açıkgöz 1987, 53/7)

Sorun bana o sevdiğim nerdedir,

O meydanda benim gözde perdedir.

Tevazu şecerin dalı yeredir,

Böyle bir ağacın meyvesiyim ben.

“Önü gözetmiyen sonu bulamaz” (Açıkgöz 1987, 55/9)

Önü gözetmiyen sonu bulamaz.

Can içinde yatan canı bulamaz.

Karanlık çekmiyen gülü bulamaz.

Evvelce sabrile darlanmayınca.

“Büyük balık küçük balığı yutar” (Açıkgöz 1987, 232/13)

Küçük balık büyüğünü yutmazdı.

Yutsa bile boğazından gitmezdi.

Ateş tarlasında ekin bitmezdi.

Ben aklımı taktığıma acırım.

“Ne ekersen onu biçersin” (Açıkgöz 1987, 245/7)

Ehil isen bu sözümü seçersin.

Cahil isen bir kenara kaçarsın.

Neyi ektin ise onu biçersin.

Sanma ki kabahat tarlasındandır

6.3.Yerel İfadeler-Söyleyişler

Deryâmi Baba Ahıska kökenli biridir. Bu sebeple şiirlerinde Ahıska ağzını çokça kullanır. Azerbaycan yöresinde de kullanılan bu sözcükler Şavşat’ın köylerinde aynı canlılık ve anlam derinliğiyle halen kullanılmaya devam eder.

En çok kullandığını gördüğümüz yerel ifade; leyl ü nehar’dır. Arapça’dan dilimize geçen bu ifade, yörede halen ihtiyar kadın ve erkekler tarafından kullanılmaktadır. Gece gündüz anlamına gelen bu ibarenin asıl kullanılma amacı; sürgit devam eden, kesintisiz ilerleyen durumları vurgulamaktır.

Deryâmi’nin kullandığı diğer bazı yerel ifadeler şöyledir: Çağlanmak, hepisi, ilah, atem, çetin ki, eydir, bişmek, matah, seğırtme, havya, terlanmak, şeher, yerişmiş, otarmak, tezmek, oray, şölve, cebel, ahil, nüsübet, ey, tavlanmak, tokunmak, hilaf, hozan, helbet, ezrail, yadigar, dişarki, eyce, beyvane, çarh ı dünya, eniş, çoğ, doğanacak, evmek,

söyünmek, çigit, göze, bed, sılık, hızeg, küskü, işhan, neça, külek, çok, amuca, hanbar, ayan, nıkız kelimeleridir.

Kitapta yer alan yerel söyleyişlerin kullanıldığı sayfalar ve anlamları aşağıya çıkarılmıştır:

Çağlanmak: yaşlanmak, büyümek

“Çağlanmışım, çağlanmışım” (Açıkgöz 1987, 41/20)

Hepisi: hepsi, tamamı

“Hepisi geliyor gam deryasından” (Açıkgöz 1987, 39/8)

İllah: İlla

“İllah da beşim benim” (Açıkgöz 1987, 37/16)

Atem: atayım

“Ben gamı atem diyerek üzerine yüklenir” (Açıkgöz 1987, 42/5)

Çetin ki: sanmam ki

“Çetin ki yolumdan şaşmaz idim ben” (Açıkgöz 1987, 44/2)

Bişmek: pişmek, yanmak

“Böyle ateş ile bişmez idim ben” (Açıkgöz 1987, 44/8)

Eydir: iyidir

“Sen onu bulmazsan eyidir, bulmanın faydası ne?” (Açıkgöz 1987, 46/8)

Matah: meta, değer

“Bu pazarda nice matah karışır” (Açıkgöz 1987, 52/11)

Seğirtmek: koşturmak

“Yokuşa seğirtme, düzlerimi al” (Açıkgöz 1987, 52/16)

Hayva: ayva

“Bil ki aynı bağın hayvasıyım ben” (Açıkgöz 1987, 53/12)

Terlanmak: terlemek

“Kolay sarılamaz terlanmayınca” (Açıkgöz 1987, 55/16)

Şehir: şehir

“Sevda şehirinde, gam otağında” (Açıkgöz 1987, 57/17)

Yerişmiş: olgunlaşmış

“Yerişmiş, yetişmiş sümbülü iken” (Açıkgöz 1987, 61/3)

Otarmak: otlatmak

“Beni ezelden otaran bir çobanım var benim” (Açıkgöz 1987, 65/7)

Tezmek: kaçıp gitmek

“Sahara’da gamlanır kafa, tezmeden durmaz gönül” (Açıkgöz 1987, 65/8)

Oray: orası

“Koysalar cennet kafese, oray bana nar olur” (Açıkgöz 1987, 65/11)

Şölve: gölge, yansıma, parıltı

“Gönül şehrine şölven dokunur” (Açıkgöz 1987, 78/11)

“Gül vechinin şölvesinden” (Açıkgöz 1987, 87/1)

Leyl ü nehar: gece gündüz

“Leyl ü nehar hiç durmaz koşturur Leyla beni” (Açıkgöz 1987, 87/14)

“Dost elinden leyl ü nehar pişer hey” (Açıkgöz 1987, 110/16)

“Leyl ü nehar şu kalbimden ismini” (Açıkgöz 1987, 129/11)

“Leyl ü nehar sana solduğum zaman” (Açıkgöz 1987, 177/5)

“Leyl ü nehar yalvar bari Tanrıya” (Açıkgöz 1987, 200/22)

“Ah çeküben leyl ü nehar tutuşmak” (Açıkgöz 1987, 201/9)

Cebel: dağ

“Cebelleri ova gibi aştırır Leyla beni” (Açıkgöz 1987, 87/8)

Ahil: ehil, akıllı

“Ahiller derdime yetmeyecek mi?” (Açıkgöz 1987, 95/9)

Nüsübet: musibet, bela

“Kemale ermedi nüsübetimiz” (Açıkgöz 1987, 95/12)

Ey: iyi, güzel

“Dediler ey amel dosta götürür” (Açıkgöz 1987, 95/23)

Tavlanmak: şişmanlamak, gürbüzleşmek

“Yiyip içip, tavlanmaya çıkarsan” (Açıkgöz 1987, 106/14)

Tokunmak: dokunmak

“Tokunur aşık daim yarası” (Açıkgöz 1987, 108/6)

Hilaf: yanlış, hata

“Kendi de anlamaz ne hilaf eder” (Açıkgöz 1987, 111/10)

Hozan: verimsiz arazi

“Çayırı, hozanı gel bana danış” (Açıkgöz 1987, 111/20)

Ayan: açık, belli

“Ayandır dost halimizi” (Açıkgöz 1987, 113/6)

Nıkız: bencil, namert

“Millet nıkızlaştı, mertlik kalmadı” (Açıkgöz 1987, 124/9)
Helbet: elbet
“Aşık olan helbet benzer özünde” (Açıkgöz 1987, 124/17)
Ezrail: Azrail
“Bir gün sordum Ezraile” (Açıkgöz 1987, 140/19)
Yadigar: hatıra
“Yaramaz bir sözler yadigar olmaz” (Açıkgöz 1987, 143/12)
Dişarki: yabancı, el
“Bunu asla bilmez dişarki, nadan” (Açıkgöz 1987, 153/13)
Eyce: iyice
“Eyce düşün sonra söyle sözünü” (Açıkgöz 1987, 154/6)
Beyvane: büyük kadeh
“Beyvane destinde can çeken aşık” (Açıkgöz 1987, 155/6)
Çarh ı dünya: dünyanın çarkı
“Çarh ı dünya bir değirmen göründü” (Açıkgöz 1987, 161/4)
Tikme: dikme
“Sen de gözlerini tikme bu hayatın düzüne” (Açıkgöz 1987, 168/9)
Eniş: iniş
“Gah bir eniş gah bir ova” (Açıkgöz 1987, 168/20)
Çoğ: çok
“Ey Deryami çoğ ağlama” (Açıkgöz 1987, 170/15)
Doğanaçak: doğuncaya kadar
“Doğanaçak insan hepisi birdir” (Açıkgöz 1987, 172/3)
Evmek: acele etmek
“Tez iken o işi evmeli gönül” (Açıkgöz 1987, 176/2)
Söyünmak: sönmek
“Aşıkın söyünmaz göynünün közü” (Açıkgöz 1987, 193/5)
Çigit: çekirdek
“Bir çigitten ağaç, fidan eyliyen” (Açıkgöz 1987, 196/1)
Göze: pınar
“Bir gözeden yedi umman eylesem” (Açıkgöz 1987, 196/2)
Bed: çirkin
“Bedleniyor kalbim, karardı yüzüm” (Açıkgöz 1987, 199/15)

Sılık: ıslık

“Kendisi köpeğe sılık çalamaz” (Açıkgöz 1987, 239/1)

Hızeg: kızak

“Yükledip hızege kira çekmeli” (Açıkgöz 1987, 241/4)

Küskü: kalın sopa

“İnat küsküsüne bindirmeliyiz” (Açıkgöz 1987, 241/15)

Tar: kümeste tavukların tünediği çıta

“Horoz ve tavuğun tara çekmeli” (Açıkgöz 1987, 241/16)

İşhan: fidan, filiz “İşhan sökme vurur başın kırarlar” (Açıkgöz 1987, 247/11)

BÖLÜM 7: TARİHÎ, EFSANEVÎ VE GERÇEK KİŞİLER

7.1. Tarihi, Efsanevi Kişiler

7.2. Gerçek Kişiler

7.2.1. Şairler ve Ozanlar:

Geleneğin öncülerinden olan Yunus Emre, Emrah ve Karacaoğlan'dan oldukça etkilenmiştir. Çünkü bu üç isim onun şiirlerinde çokça yer alır. Zaten

Deryâmi'nin kullandığı lirik dil de bu ozanların etkisinde kaldığını gösteriyor. Ayrıca da yöre aşıklarının dillerinden düşürmedikleri bu üç büyük ozanın Deryâmi'nin diline pelesenk olmasından daha tabii bir şey de olamazdı. Yer yer Fuzuli'ye de gönderme yapmıştır.

Yine yörenin şöhretli ozan ve aşıklarından; Summani Baba, Aşık Huzuri, Aşık Zulali, Abdülmecit Tokdemir, Hazık Yıldırım, Hayrettin Tokdemir gibi isimler de onun şiirlerine zaman zaman konuk olmuşlardır.

Karacaoğlan'a, ustalara bak,
Yunus'un sözünde destelere bak,
Türkçe'nin ustası hastalara bak,
Aşık Deryâmi de size benziyor. (Açıkgöz 1987)

.....

Ayırmamış birbirinden birini
Kainatın saçlarını taramış
Koca Yunus bilir onun sırrını
Kendisini kendisinde aramış

Deryâmi şaşsa gel böyle demekten
Neler yapmış dut yaprağı yemekten
Rengi beyaz koza örmüş ipekten
İçinde gizlenmiş ayak diremiş.(Açıkgöz 1987)

7.3. Tablolar

Tablo 1. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Yiyecek/İçecek Adları

Bal(23)	rakı(2)	yağ(5)
tuz(4)	şarap(2)	karpuz
kavurma	süt(2)	kabak
şerbet(11)	peynir(2)	et(4)
Şeker(6)	biber	pekmez
elma	ekmek(4)	muz
ayva	limon	kıyma
kebab	kiraz	tereyağı
köfte	sucuk	pastırma

Tablo 2. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Giyim/Kuşam Adları

kemer(2)	şalvar	yazma	toka
hırka(3)	etek(3)	düğme	çarık
don(2)			

Tablo 3. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Hastalık ve İlaç Adları

veba	kanser(7)	panaljin	gripin
uyuz	grip	diazem	

Tablo 4. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Hayvan Adları

bülbül(91)	katır	manda	kedi
ördek(3)	kurbağa	köpek(3)	aslan
güvercin(2)	ceylan	atmaca	kaz
arı(7)	kurt(2)	tavuk(4)	keçi(2)
örümcek	saksağan(3)	kuzgun	domuz
turna(7)	koyun(3)	yılan(6)	maymun
at(2)	karga(2)	koç	ayı
horoz(4)	kuzu	inek	
baykuş(7)	balık(4)	deve	
sivrisinek	serçe	fil	

Tablo 5. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Meslek Adları

çiftçi	avcı	bahçıvan	sarraf(4)
gazeteci	müftü	dağcı	savcı(2)
kadı	doktor(7)	hekim(3)	işçi
katip	hemşire	bağcı	sendikacı
hakim(3)	hancı	seyyar satıcı	gardiyân
müddei	eczacı	garson	avukat
baytar	şair(9)	ocakçı	mühendis
arıcı	ozan(3)	hamal	amele

Tablo 6. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Çiçek ve Bitki Adları

çiçek(25)	reyhan(5)	ceviz	fesleğen
gül(110)	elma	arpa	
selvi	ayva	buğday	
sümbül(2)	menekşe(5)	kiraz	

Tablo 7. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Eşya Adları

kapı(3)	yakut	mektup	çivi
kadeh(2)	kafes(6)	kumaş	merdiven
perde	ok(2)	bez	çapa
köprü(10)	direk	kalem(2)	testi
ev(7)	kurna	elek	kandil
kale(4)	mızrap	mızrak	kovan
mercan	mermi	çarşaf	yorgan(3)
inci(3)	şişe	mendil	sürahi
düğme	kantar(5)	küp	ruj(2)
kaşık	tırpan	sürahi	kayık
çanak	heykel	düğme	terazi
gözlük	yüzük	tekne	soba
çuval	fenel	pusula	kutu(3)
yastık	araba	ütü	buzdolabı
kılıç	kantar(5)	lamba	

Tablo 8. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Yer Adları

Ağrı Dağı(6)	Çumra	Türkiye(2)	Bulgaristan
Merih(2)	Mekke(2)	Fırat	Artvin
Ay	Medine(2)	Sakarya(2)	Ölçek Köyü
Iğdır(5)	Arafat	Cerrahpaşa	Karadeniz(7)
Kerbela(2)	Hayber	Emirdağ	İstanbul
Güneş(4)	Kenan	Kars	Trabzon(2)
Şavşat(34)	Adana	Erzurum	Çoruh(3)
Sahara Dağı	Konya		

Tablo 9. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Akrabalık Adları

evlat(5)	baba(7)	sülale(2)	analık
torun	oğul	bacı(2)	kardeş(4)
kız(3)	ana	gelin(2)	amca
eş	dayı(3)	kaynana(2)	

Tablo 10. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Şair ve Ozan Adları

Emrah(2)	Yunus Emre(4)	A.Mecit Tokdemir(3)	Feyzi Halıcı
Karacaoğlan(4)	Fuzuli	Hazık Yıldırım	Huzuri
Sümmani(Âşık Zulali	Hayrettin Tokdemir	

Tablo 11. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Özel Adlar

Elif(5)	Hayrettin	Mehmet	Nevzat Okyakmaz
Necmettin H.Onan	Perihan	Etem	M.Adil Özer
Asuman	Nurcan Amran	Çetin Bey	Erkal Etçioğlu
Bozkurt Ergenekon			

Tablo 12. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Deyimler

el atmak	yoldan şaşmak	yaradeşmek
belasını bulmak	belaya düşmek	ikrar vermek
söz kıymak	dil uzatmak	ah çekmek
teşrif etmek	göz dikmek	aklını başından almak
tarumar etmek	burnu havada	iltica etmek
yolundan şaşmak	gözü açılmak	şad olmak
gurbete düşmek	hasır altı etmek	el bağından el gülünü çalmak
sözünden çıkmak	oralı olmamak	sırrını beyan etmek
kadrini bilmek	içi başka dışı başka olmak	kemale ermek
burnunda tütme	kara borsa	figan etmek
sözüne kanmak	şansı yaver gitmek (2)	divan durmak
gözüm üstüne	gözünden bir şey kaçmamak	dem sürmek
izi üstüne dönmek	sözü geçmemek	can kuşu kafesten uçmak
dil yarası	yaradeşmek	başa gülmek
kanadı kırılmış kuşa dönmek	ağzına geleni söylemek	zarı zarı ağlamak
bağrı dağlanmak	kaderine razı olmak	ay bacayı aştı (3)
menzile varmak	öküz trene bakar gibi bakmak	kuru gürültü
ayak iken baş olmak	gecesini gündüzüne katmak	el atmak
deveyi iğne deliğinden geçi	foyası çıkmak	aslan kesilmek
atıp tutmak	vadesi dolmak	yan bakmak
göze batmak	gözü tok	kulak vermek
burnundan getirmek	benzi solmak	

Tablo 13. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Atasözleri

azan bulur belasını	büyük balık küçük balığı yutar
tevazu seçerin başı yeredir	ne ekersen onu biçersin
aslan yatağında çakal yatamaz	

Tablo 14. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Yerel İfadeler- Söyleyişler

çağlanmak	helbet(2)	nıkız	matah
hepisi	Ezrail	namerd(3)	seğirtme
illah	yadigar	kahpe felek	hayva
atem	dişarki	nadan(3)	terlanmak
çetin ki	eyce(4)	nankör	şehir
eydir	beyvane	lanet(2)	yerişmiş
bişmek	çarh-ı dünya	ahil	otarmak
tezmek	eniş	nüsübet	çigit
oray	çoğ	ey	göze
şölve(2)	doğanacak	tavlanmak	bed
leyl ü nehar(8)	evmek	tokunmak	sılık
cebel	söyünmak	hilaf	hızeg
külek	işhan	hozan	küskü
çor	neça(2)	eniş	amuca(11)
hanbar	ayan		

Tablo15. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Geçen Argo Kelimeler

volta	kabadayı(2)	öküz	kazık
karı(12)	enayi	züğürt	eşşek
don(2)	harami	yoç	dırdır(2)
azgın	beygir	dişi	analık
koca(8)	halt	zevzek	kısrak
kahpe	ker oğlu ker(2)	Moskof(7)	yağcı
cüce			

Tablo 16. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde En Çok Kullandığı Kelimeler

Sıra no	Kaç Kez Kullanıldığı	Deryami'nin En Çok Kullandığı Kelimeler
1	110	GÜL
2	91	BÜLBÜL
3	34	ŞAVŞAT
4	32	TÜRK
5	25	ÇİÇEK
6	24	ALLAH
7	23	BAL
8	21	SU
9	18	NAMAZ
10	16	ŞÜKÜR
10	16	LEYLA
11	15	FELEK
12	13	MEZAR
13	12	KARI
14	11	ŞERBET
14	11	AMUCA
15	10	YARADAN
15	10	CENNET
15	10	KÖPRÜ

Tablo 17. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Dinsel Motifler

Melek(4)	iblis (3)	ecir	Allah (24)
zikir (2)	namaz (18)	rahmet (3)	mevla (25)
sırat (6)	mescit	mağşer (2)	feyz (3)
ahiret (2)	molla	nimet (2)	kurban (13)
cennet (10)	cemaat	kıyamet (2)	hak (21)
mezar (13)	pir (3)	hoca	Tanrı (5)
cehennem (5)	erenler (5)	ibadet	haram (2)
hüda (2)	kader (6)	mümin (2)	tarikât
kubbe (2)	şerefe	ramazan (6)	teneşir
şükür (16)	resul (8)	Kuran (6)	Rızık (7)
fani	kabir (2)	oruç	Musa (3)
manevi (5)	yaradan (10)	şeytan (3)	kul (3)
Muhammed (2)	peygamber (2)	yasin (1)	Tur
cami	zemzem (2)	Mevlana (3)	Kevser (2)
minare	hakikat (5)	şeriat	dergah (2)
vebal (2)	İsa (2)	nur (5)	Kurban Bayramı (2)
masiva	niyaz (3)	münafık	Kerbela
baki	iman (4)	din	rahman (2)
huri (2)			

Tablo 18. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Masal Motifleri

Kaf Dağı	Şirin	Züleyha	Mecnun(2)
LokmanHekim(2)	Tahir	Kenan	Kanber
Ferhat	Yusuf(4)	Kerem	Felek(15)
Leyla(16)			

Tablo 19. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Dua ve Beddua

hain canan	kahpe felek	nankör	lanet(2)
namerd(3)	nadan(3)		

Tablo 20. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Etnik Kimlikler

Türk(32)	Ermeni	Çinli	Yunan
Bulgar	Koreli(2)	Azeri	

Tablo 21. Âşık Deryâmi'nin Şiirlerinde Müzik Aletleri

ud	ney	saz(2)	keman(2)
zurna(3)	gitar	davul	

SONUÇ

- 1- Âşık Deryâmi zaman zaman aykırı gibi görünse de, içinde yaşadığı toplumun değerlerini özümsemiş ve o değerlere hep saygılı davranmıştır.
- 2- Şiirlerinde Türk halk kültürü unsurlarını sıklıkla kullanmıştır.
- 3- Âşık edebiyatında yer alan türleri başarılı bir şekilde ele almıştır.
- 4- Çağının gerçeklerini yalın bir dille anlatmaya çalışmıştır.
- 5- Dar bir çevrede ve kısıtlı imkânlarla yaşamasına karşın, yerelliğinden bir şey kaybetmeden evrensel düşünebilmeyi başarmıştır.
- 6- Özellikle hicivlerindeki başarısı, onun bir sanatçıda olması gereken eleştirel düşünce yeteneğine sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.
- 7- Zengin bir söz dağarcığına sahiptir.
- 8- Diğer bütün Türk ozanları gibi o da yaşayan Türkçe'yi kullanmıştır. Kullandığı kelimelerin kökenine bakmayıp; kullanışlı olup olmadıklarına bakarak ve Türkçemize mâloluşunu, bir diğer ifadeyle halkın benimsemesini ölçü olarak kullanmıştır.
- 9- Üslubuna destansı bir lirizm egemendir.
- 10- Temel eğitimden yoksun kalmış diğer nice Türk ozanlarının sahip olduğu özellikler gibi; kuşkusuz Deryâmi de derin bir bilgeliğe, hikmete ve erdeme sahiptir.
- 11- Nüktedan bir kişiliğe sahiptir.
- 12- Yaşadığı ağır sağlık sorunları ve hayat şartları nedeniyle zaman zaman karamsar şiirler de yazmıştır.
- 13- Âşık Deryâmi, âşıklık geleneğinin 20.yüzyıldaki son temsilcilerinden olmayı hak eden önemli ozanlarımızdan biridir.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Halil (1987) “Aşık Deryami, Hayatı ve Eserleri” *Adapazarı*

Belediyesi Yayınları -2

ATILGAN, Halil (*Araştırmacı-Halk Kültürü Uzmanı*)

BELLİ, Şemsi (Mart 1990) “Şemsi Belli’nin Şiir defteri” *Aylık Şiir Dergisi*

ETÇİOĞLU, Erkal (*Adapazarı Eski Belediye Başkanı*)

HAGEM, (1990) “Gülme Zârıma” *Kültür Bakanlığı, Halk Kültürünü Geliştirme Merkezi*

İLHAN, Nizamettin (*Emekli Öğretmen-Şair*)

KAYA, Bayram Ali “Azmî-zâde Hâletî Dîvânı’da Atasözleri ve Deyimler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 118, s. 149-168, Şubat, İstanbul, 1999

KAYA, Kemalettin (*Aşık Deryami’nin yeğeni*)

KESKİN, Kenan (*Emekli Öğretmen-Okul Yöneticisi*)

ÜNAL , Fikret(*Halk Ozanı*)

EKLER

EK 1:Aşık Deryami Hakkında Yazılar

AŞIK DERYAMI’NİN TOPLUMSAL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

“*Şahver (Kaya) KARASÜLEYMANOĞLU*”

(Folklor Araştırmacısı)

Halkbilimine merak sarıp derlemeler yaptığım günlerden beri, Artvinli halk ozanlarımızı da tanıtmayı kendime görev bildim. Çünkü halkbiliminin gelişen damarlarından biri de halk edebiyatıydı. Çoruh vadisinin “aşıklar vadisi” olarak anılması ve ilimizde çok sayıda halk ozanının yetişmesi, araştırmacıların dikkatini çekmekteydi. Yörenin çocuğu olarak ben de bu konulara eğildim. Aşık Efkari, Aşık Kara, Aşık Gülpaşa Dursun, Aşık Aydın Baba, Osman Kaya, Yusufelili Azmi, Aşık Özeri, Aşık Yetimi vb. gibi halk ozanlarımızı, edebiyat çevrelerinde tanıtmaya çalıştım. Ne yazık ki, Aşık Deryami ile ilgili tanıtıcı yazı yazmak, eserlerini yorumlamak fırsatı doğmadı. Bu durum elbette ki, Aşık Deryami’yi yakından tanımadığım, ozanlığını önemsemediğim anlamına gelmez. Şiirlerini beğendiğim ama haklarında yazı yazamadığım başka ozanlar da var. Bu aynı ortamlarda bulunmayı ve görevli bir araştırmacı olarak değil de gönüllü bir halkbilimcisi olarak çalışmamdan kaynaklanıyor.

Deryâmi denilince babamı anımsarım. Sanırım 1955’li yıllardı, Şavşat’taki kahvelerde akşamları aşıklar buluşurdu. Babam hiç kaçırmazdı. Eve dönünce, izlenimlerini anneme uzun uzun anlatırdı. Ben küçük olduğumdan bu işlerden anlamazdım. Ama ağabeyim, babama takılıp aşıkların olduğu kahveye gitmek isterdi. Dildar Teyzem de hep babama, “şiirleri bir kağıda yazıp da getirsen” derdi. Ben büyüyüp şiire ilgi duyduğum ortaokul yıllarımda Deryami Şavşat’ta yoktu. Öğretmen olup, halk kültürüne merak sardığımda ise Artvin’de üç isim gündemdeydi. 1969 yılı 7 Mart kurtuluş günü şenliklerinde, Aşık Efkari, Aşık Kara ve Gülpaşa Dursun’la yakından tanışma ve söyleşme fırsatı buldum. Tanıtım yazılarım çeşitli dergilerde yayımlandı. Daha sonraki yıllar, pek çok Artvinli şair tanıdım. Ama, Deryami ile yollarımız hiç kesişmedi.

Ülke genelinde kabul görmüş, adı edebiyat tarihine geçmiş 600 dolayında halk ozanının, yüzde 17 sinin (yüzden fazla) tek başına ilimizde bulunması tek başına bir araştırma konusudur. Çoruh vadisi aşıklık geleneğine uyan ya da onlardan ayrıcalık gösteren 100’ü aşkın halk ozanlarımız elbette ki, gelecek kuşaklar tarafından değerlendirilecektir. Bu konuda tezler hazırlanacaktır. Halkbilimine ilgi duyan kişiler olarak bizim görevimiz, bu ozanlarımıza dikkat çekmek, edebiyatımızdaki yerlerini belirlemek ve de sosyal-kültürel etkilerini saptamaktır.

Aşık Deryâmi’yi değerlendirirken de, aşıklık geleneğinin kurallarını gözetmek, ilimizdeki sosyal yaşama değinmek zorunluluğu vardır. Aşık Deryâmi de yöredeki birçok ozanımız gibi yoksulluk çekmiş, yaşamın ağır yükünü genç yaşlarda omuzlamak durumunda kalmıştır. Yine Artvinli bazı ozanlarımız gibi Aşık Deryami de yeterli

öğrenim görmemiş, şiirlerini daha da derinleştirecek ve de etkinleştirecek ölçüde kültürel altyapı oluşturmamıştır. Eğitim yetersizliği, çok sayıda ozanımızın düzenli bir dosya tutmasını, şiirlerini eksiksiz toparlamasını engellemiştir. Olanaksızlık yüzünden bazı ozanlarımızın kitapları sağlığında yayımlanamamıştır. Bu olgu, ozanlarımız üzerine araştırma yapanların işlerini zorlaştırmaktadır. Sözlü kültürün son zamanlarda önemini yitirmesi, eğitimsiz ve yoksul ozanlarımızın günışığına çıkarılmasını büyük ölçüde engellemektedir.

Hakkında yazılar yazdığımız, eğitim ve yaşam koşulları açısından Aşık Deryami ile örtüşen Aşık Gülpaşa için de aynı sorunlar sözkonusudur. Bir dosyada toplanmayan şiirlerin, ozanların ölümünden sonra kitaplaştırılmasında önemli zorluklar vardır. Yüzlerce şiiri olduğu söylenen aşıklarımız üzerine araştırma yapanlar, sonradan bazı şiirlerin ortaya çıktığına tanık olmaktadır. Bazı kaynaklarda ya da kişilerin belleğinde kalan bu şiirlerin kitaplarda yer almaması, bu çalışmaları eksik bırakmakta ve ozanın tüm eserlerinin toplanmasını engellemektedir.

Aşık Deryami ile ilgili yitirdiğimiz Hayrettin Tokdemir'in hazırladığı kitabı, eşine başsağılığına gittiğimde gördüm. Basıma hazır olan bu kitaba bir süre göz attım. Tokdemir'in eşinden bu kitabı ödünç alıp iyice inceledikten sonra iade etmeyi düşündüm. Ama isteyemedim. Ödünç alınan kitapların geri getirmeyenlerle bir tutulurum diye çekindim. Bizden alınan kitapların da çoğu geri gelmiyordu. Tokdemir'in eşine bu araştırmalarının bozulmaması ve basılmayan çalışmaların kimseye verilmemesi gerektiğini bildirdim. Aşık Deryami'nin toplumdaki dinsel eğilimleri çok güzel yansıtan "Hac Kapındadır" şiirini ise elle yazarak yanımıza aldık. Tokdemir'in Aşık Deryami ile ilgili çalışması sanırım basılamadı.

Öte yandan eşimin sık sık görüştüğü, bir büyüğü olarak saydığı Fevzi Halıcı'dan, "Konya Aşıklar Bayramı" ile ilgili bilgiler almaktaydık. Artvinli ozanları değerlendirirken, bu bayramı sürdüren Çağrı Dergisi sahibi ve Konya eski senatörü Fevzi Halıcı Aşık Deryami'den övgüyle söz etti. Aşıklar bayramında aldığı birinciliklere değindi. Aşık Deryami, iyi bildiğimiz ama görüşme fırsatı bulamadığımız bir ozandı bizim için.

Bir ozan ya da toplumcu bir yazar değerlendirilirken, onun yetişme koşulları, yaşam felsefesi, olaylara bakışı esas alınır. Aşık Deryami'yi diğer ozanlarımızdan bir ölçüde ayıran özelliği, toplumcu yanıdır. Halkın ortak sesini dillendirmesidir. Bir ozanın öz görevlerinden biri de toplumsal sorunları şiirlerine yansıtması, ilgililere duyurması, çözüm yollarını göstermesidir. Halk içinde yaşayan, çok yer gezen ve çok işlere girip çıkan Aşık Deryami, bu konuda yeterli birikim sağlayan bir ozandır. Sırça köşklere oturup da halkın sıkıntılarını dile getirenlerden değildir. Onun sıkıntısı halkın sıkıntısıdır. Halkın sorunları da onun sorunlarıdır.

Bu açıdan baktığımızda Aşık Deryami'nin şiirlerinde sosyal konulara ağırlık verdiğini görürüz. İşlediği temalar, düş değil günlük yaşamda karşılaşılan gerçeklerdir. Eğer düzen, eleştirilmeyecek kadar hakça ve yaşanılır olsaydı ozanlarımızın değindiği çarpıklıklar havada kalırdı. Birçok ozanımız gibi Aşık Deryami'nin eğildiği konuların da dayanağı bulunmazdı. Oysa sorunlar etkinliğini sürdürüyor. Halkımız şiirlere yansıdığı gibi bunalımlar içinde kıvranıyor. Yoksulluk, ozanlar yaşarken kendi

kitaplarını görmelerini engelliyor. Böyle bir ortamda Aşık Deryami'yi nereye koymalıyız? Çelişkiler çerçevesinin neresine oturtmalıyız? Sorunlar yumağının neresinde aramalıyız? Şiirlerinde temaları, vurguladığı konular ve de düzene karşı gösterdiği direnç Aşık Deryami'yi, Aşık Deryami yapan etmenlerdir. Bugün onunla ilgileniliyorsa, araştırmalara konu yapılıyorsa, şiirleri toplanmaya çalışılıyorsa, Aşık Deryami'in salt sevgiyi işlemekle yetinmemesindedir. Gülden bülbülden söz eden şiirlere yönelmekten çok, haksızlıklara başkaldıran tavır sergilemesindedir.

Her toplumcu ozan gibi Aşık Deryami'nin de, bu sorunlar ortadan kalktığında şiirlerin önemsiz hale geleceği düşünülebilir. Toplum da değişse, yoksulluk, yolsuzluk, haksızlık ortadan da kalksa, Aşık Deryami bizce yine önemini yitirmez. Çünkü yaşadığı döneme tanıklık eden bir ozanımızdır. Aksaklıkları dile getirerek görevini yapan bir şiir emekçisidir. Eğitimsizliğine karşın, çok sayıda okumuşlardan daha iyi gözlemler yapan, algılamalarda bulunan, çözümler üreten, haklılığı savunan bir kişidir. Yoksulluğuna karşın, geleceğini güvence altına alamamasına karşın, halkı için savaşım veren gerçek bir aydındır o. Toplumsal duyarlılığın ve sorumluluğun aşındığı günümüzde, halkına karşı görevini eksiksiz yerine getiren bir yurttıştır o.

Toplumda çok kişi yakınlarına han hamam bırakır. Salt ekmek için, su için yaşar ve bir salyangoz kadar bile iz bırakmadan gider. Aşık Deryami gibi kişiler de, yeni kuşaklara bir öğreti bırakır. Kültürel miras bırakır. Halkın ortak sesi olan şiirler bırakır.

Yöremizin bir ozanı olarak kendisiden onur duyduğumuz Aşık Deryami'yi rahmetle anarken, onu her özelliğiyle yaşatan şiirlerine de sahip çıkalım diyoruz. Yazımı, onun çok beğendiğim bir şiiriyle bitirmek istiyorum.

Hac Kapındadır(Vali Bey)

Sizden başka kime yazem derdimi?
Hac kapının önündedir Vali Bey.
Sakın bunu dış kapıda arama,
İç kapının önündedir Vali Bey.

Bu dünyadan tatlı bir dem istersen,
Karacaoğlan, Yunus Emre'm istersen,
Arafattan ab-ı zezem istersen,
İç, kapının önündedir Vali Bey.

Derseniz siz bana, sen neyin neyi?
Bu sözde kafidir dinlersen neyi.
Peygamberin üstündeki perdeyi,
Aç, kapının önündedir Vali Bey.

Yara derin, yaraları sarmasan,
Sevgi silahıyla beni vurmasan,
Halk ozanı Deryami'yi sormasan,
Aç kapının önündedir Vali Bey.(Açıköz 1987)

EK 2: Âşık Deryâmi Hakkında Şiirler

Deryâmi 'yi Hatırlayın

Şavşat'ın saz ustaları,
Birdir dertleri halleri,
Aynı yolun yolcuları,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Aşık Kara sana sözüm,
Mızrap vuran olsun kozun,
Gelin bir yerde buluşun,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Türkiye'nin her yerinde,
Aşıkların bayramında,
Cevher vardı eyyamında,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Bir çok aşıkla atıştı,
Birinciliklerde koştu,
Konya'da çağlayıp coştı,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Kadir kıymet bilen olun,
Köyüne heykelin koyun,
Buda buralıdır deyin,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Sıra bizede gelecek,
Yalan değil bu bir gerçek,
Şavşat'a hatıra kalacak,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Nerelerde Cengiz usta?
Ölümüdür yoksa hasta?
Selam olsun eski dostu,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Satlelli Mazlum'da vardı,
Çok önce rahmetli oldu,
Gidenin yerimi doldu?
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Dostlar dost kıymetini bilsin,
Birgün değil,hergün sürsün,
Etraftan ozanlar gelsin,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Sayamadım hepinizi,
Rahmet çalsın kapınızı,
Alın ele sazınızı,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Anarsaz anınız olur,
Yiğit ölür namı kalır,
Herkes lâyığını bulur,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Sizlerde meydan aldı,
Hem söyledi hemde çaldı,
Hanginizde hatrı kaldı,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Meydan alın, meydan olsun,
Belediye haberdar olsun,

Başkan da yardımcı olsun,
Deryâmi yi hatırlayın.

Geç kalmayın çabuk olun,
Değerlere sahip olun,
Gençlere de örnek olun,
Deryâmi 'yi hatırlayın.

Haydi benim aşıklarım,
Tele dokunan dostlarım,
Anın Deryâmi ustayı,
Bende sizi alkışlarım.

Adım sanım Hamşioğlu,
Bahattin'im dertle dolu,
Deryâmi 'nin dostları,

Deryâmi yi hatırlayın. **Bahattin HAMŞİOĞLU**(<http://www.antoloji.com/bahattin-hamsioglu/siirleri/sayfa-3/>)

Halk Ozanı Deryâmi

Artvin'in onurudur.
Şavşat'ın gururudur.
Bir sevda yağmurudur.
Halk ozanı Deryâmi .

Oy Deryâmi Deryâmi,
Deniz midir deryamı?
Derya mıdır deniz mi?
Siz onu bildiniz mi?

Aşk ile bade içti.
İçti kendinden geçti.
Hakkın yolunu seçti.
Halk ozanı Deryâmi.

Çok acılar çekmiştir.
Aşk tohumu ekmiştir.
Otuzunda çökmüştür.
Halk ozanı Deryâmi.

Deryâmi' dir özümüz.
Deryâmi' dir sözümüz.
Bizim iki gözümüz.
Halk ozanı Deryâmi.

Sazını inletendi.
Sözünü dinletendi.
Nice ozanı yendi.
Halk ozanı Deryâmi.

(Ercan Demirci, 2011)

EK 3: Âşık Deryâmi ile İlgili Resimler

**Aşık Deryami
(Dursun Ali Erdoğan)**

1926 yılında Şavşat-Artvin Armutlu (Samcel) 'de doğdu. Deryami mahlası Aşık Huzuri tarafından verilmiştir. Adapazarına göç etti. 17 Kasım 1987 İstanbul'da Vefat etti.

Meral
Nayman,
"Kervan" ile
bu gece
ekranda.

Sunucunun dönüşü

Bundan önce "Elimizden Obamızdan" programında izlediğimiz Meral Nayman, bu gece ekrana gelecek olan "Kervan" adlı yapımla dönüş yapıyor.

Meral Nayman, "Kervan" adlı program yapı olarak "Elimizden Obamızdan"a benzediği için hiç yabancılık çekmediğini söylüyor.

Nayman'ın sunduğu programda Gönülden Gönüle topluluğu, Ankara Radyosu ses ve saz sanatçıları, Sabahat Akkiraz, İhsan Öztürk, Selahattin Alpay, Teknik Olgunlaşma Enstitüsü'nün defilesi, "Oyalar ve Dilleri" adlı bölüm, 75 yaşındaki Aşık Deryami ile yapılan röportaj yer alıyor.

14 Şubat 1986 tarihli "Milliyet" Gazetesinden alınmıştır.

Vakıf kuracaklar

• Konya'da düzenlenen 20. Türkiye Aşıklar Bayramı sona erdi. 13 ayrı dalda yapılan yarışmalarda dereceye giren aşıklar belli oldu

• Kemal SOYLU—KONYA

TÜRKİYE 20. Aşıklar Bayramı, kapanış gecesinde bir konuşma yapan Konya Kültür ve Turizm Vakfı Genel Başkanı Fevzi Halıcı, tüm Türkiye'de bulunan aşıkların sosyal güvenceye kavuşturulacağını ve bu iş için de Türkiye Aşık Vakfı'nın kurulacağını söyledi.

23 Ekim'de başlayan ve dün akşam yapılan kapanış gösterileriyle sona eren Türkiye Aşık Bayramı'nda 13 ayrı dalda yapılan yarışmalar da sonuçlandı. Buna göre, Atışma'da Aşık Reyhani, Hikâye/Türkü'de Aşık Şerif Taşhova, Güzelleme'de Aşık Nuri Şahinoğlu, Doğmaca Şiir'de Musa Merdanoğlu, Dudak Değmez Aşık İlhami, Doğmaca Türkü'de Mehmet Yılmaz, Koçaklama'da Aşık Deryami, Meydan Atışması'nda İsmail Azeri ile Ali Dadaşoğlu, Muamma'da Mürsel Sinan ile Aşık Eyübi, En Güzel Memleket Türküsü'nde Aşık Murat Çobanoğlu, En Güzel Memleket Şiiri'nde Abdülvahap Kocaman ve Usta Mahî Türkü dalında da Hacı Karakılıç ile Haydar Arslan birinci oldular.

Dereceye girdiler Çok eski bir halk geleneğini yaşatan "Türkiye Aşık Bayramı", 13 ayrı dalda yapılan yarışmaları kazanan aşıklara ödülleri nin verilmesi ile dün akşam sona erdi. Dereceye giren 22 halk ozanına bire bir altın madalya ile çeşitli para ödülleri verildi. Aşıklar, sazları ellerinde, toplu olarak bir de hatıra fotoğrafı çektiler.

31 Ekim 1985 tarihli "Milliyet Gazetesi" alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

1964 yılında Artvin ili Şavşat İlçesi Susuz Köyünde doğdu. İlk, Orta ve Lise tahsilini Şavşat'ta tamamladı. 1995 yılında K.T.Ü Giresun Eğitim Fakültesinden mezun oldu.

Sınıf öğretmeni olarak Ardahan'da üç yıl görev yaptıktan sonra 1998 yılında Sakarya'ya atandı. 2005-2010 yılları arasında beş yıl Belçika'da Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni olarak görev yaptı.

Halen bir ilköğretim okulunda müdür yardımcısı olarak çalışmaktadır.

Evli ve üç çocuk babası olup; Hollandaca ve İngilizce bilmektedir.